कायदेविषयक
मार्गदर्शन मोफत
संपर्क
ॲड. सुशीला
मो नं 8766507294

RNI NO. MAHMAR/2020/84035

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

बुधवार, १८ फेब्रुवारी २०२६ | वर्ष : ६ | अंक : ५२ | दैनिक | किंमत : ₹५/-

Wednesday, 18 February 2026 | Year : 6 | Issue : 52 | Daily | Rate: Rs. 5/-

दि. 18 फेब्रुवारी 2026

1932- ठाणे जिल्हा बहिष्कृत परिषदेच्या अध्यक्ष पदावरून कार्यकर्त्यांना डॉ. बाबासाहेबांचे मार्गदर्शन.

1937- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा मुंबई विधीमंडळात शपथविधी.

संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

वातावरण विषारी होत चालले आहे ...

राजकारण्यांना त्यांच्या भाषणांबद्दल कडक इशारा

नवी दिल्ली : देशातील राजकारण्यांच्या भाषणांबाबत सर्वोच्च न्यायालयाने एक महत्त्वाचे निरीक्षण नोंदवले आहे. मंगळवारी झालेल्या सुनावणीदरम्यान न्यायालयाने म्हटले आहे की, राजकीय नेत्यांनी देशात बंधुता वाढवण्यासाठी काम करावे. न्यायालयाने शैक्षणिक रूप रेखा वर्मा यांच्यासह 12 याचिकाकर्त्यांना राजकीय भाषणांबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे मागणारी नवीन याचिका दाखल करण्यास सांगितले आहे.

मुख्य न्यायाधीश सूर्यकांत, न्या. बी.व्ही. नागरत्न आणि न्या. जयमल्या बागची यांच्या खंडपीठाने राजकारणी आणि माध्यमांसाठी मार्गदर्शक तत्त्वे मागणाऱ्या सध्याच्या जनहित याचिकेवर (पीआयएल) सुनावणी करण्यास नकार दिला. याचिकाकर्त्यांनी असा युक्तिवाद केला की काही राजकारण्यांची भाषणे बंधुता आणि संवैधानिक मूल्यांना कमकुवत करतात.

सुनावणीदरम्यान न्या. नागरत्न यांची टिप्पणी

न्या. नागरत्न म्हणाले, राजकीय नेत्यांनी देशात बंधुता वाढवावी. त्यांनी असा प्रश्नही उपस्थित केला की, आपण मार्गदर्शक तत्त्वे तयार केली तरी त्यांचे पालन कोण करेल? भाषण विचारांपासून उद्भवते. तुम्ही विचारांवर नियंत्रण कसे ठेवू शकता? आपण संवैधानिक मूल्यांनुसार असलेल्या विचारांना प्रोत्साहन दिले पाहिजे.

याचिकाकर्त्यांच्या वतीने ज्येष्ठ वकील कपिल सिब्बल यांनी बाजू मांडली. त्यांनी सांगितले की देशातील वातावरण विषारी होत चालले आहे. आसामचे मुख्यमंत्री हिमंता बिस्वा सर्मा यांच्या कथित द्वेषपूर्ण भाषणासंदर्भात ही याचिका दाखल करण्यात आली होती. सिब्बल यांनी असा युक्तिवाद केला की कोणत्याही वैयक्तिक नेत्याविरुद्ध दिलासा मागितला जात नाही, तर भाषणांमध्ये जबाबदारी सुनिश्चित करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे स्थापित केली पाहिजेत.

कपिल सिब्बल यांनी निवडणूक आचारसंहितेचाही उल्लेख केला. ते म्हणाले की, निवडणुकीदरम्यान आचारसंहिता लागू असते, परंतु त्यापूर्वी केलेली भाषणे सोशल मीडियावर व्हायरल होतात. लोकशाही वातावरण धोक्यात येऊ नये यासाठी अशा प्रकरणांमध्ये माध्यमांची जबाबदारी काय आहे असा प्रश्न त्यांनी विचारला. न्या. बागची म्हणाले की, न्यायालय फक्त आदेश देऊ शकते, परंतु त्यांची अंमलबजावणी करणे हे एक आव्हान आहे. द्वेषपूर्ण भाषणाबाबत सर्वोच्च न्यायालयाने आधीच अनेक तत्त्वे मांडली आहेत, असे ते म्हणाले. त्यांनी असेही म्हटले की, या प्रकरणात राजकीय पक्षांचीही जबाबदारी आहे, कारण नेता पक्षाचा सदस्य आहे.

देशात बंधुता वाढवा...

नवीन याचिका दाखल करण्याचा दिला सल्ला : न्यायालय

तथापि, कपिल सिब्बल यांच्या युक्तिवादाशी खंडपीठ सहमत नव्हते. सरन्यायाधीशांनी सांगितले की ही याचिका एका विशिष्ट राजकीय पक्षातील काही निवडक व्यक्तींविरुद्ध असल्याचे दिसून येते. ते म्हणाले की ती मागे घ्यावी आणि दुसरी याचिका दाखल करावी, ज्यामध्ये राजकीय पक्ष नियमांचे उल्लंघन कसे करत आहेत हे स्पष्ट केले पाहिजे. न्यायालयाने असेही म्हटले की ते निष्पक्ष याचिकेवर सुनावणी करण्यास तयार आहे.

प्रा. संध्या राजुरकर, उषा बौद्ध यांना स्मृतीशेष नीता दिलीप मून सन्मान पुरस्कार घोषित

नागपूर : सामाजिक, साहित्यिक क्षेत्रात सक्रिय कार्य करणाऱ्या दैनिक बहुजन सौरभच्या निवासी संपादक प्रा. संध्या राजुरकर आणि सामाजिक, धार्मिक क्षेत्रात सक्रिय योगदान देणाऱ्या उषा बौद्ध यांना 'स्मृतीशेष नीता दिलीप मून' हा रोख रक्कम सह सन्मान पुरस्कार घोषित करण्यात आला आहे. हा पुरस्कार 8 मार्च 2026 रोजी महिला दिनाचे औचित्य साधून आणि स्मृतीशेष नीता दिलीप मून यांच्या वाढदिवसानिमित्त प्रदान केला जाणार आहे.

संध्या राजुरकर म्हणजे बहुजन सौरभचा कणा! बहुजन सौरभ या दैनिक वृत्तपत्राच्या माध्यमातून बुद्ध-फुले-शाहू-आंबेडकरांच्या विचारांचा सतत प्रचार-प्रसार करण्याचे कार्य त्या करत आहेत. बहुजन सौरभ मुळे घराघरात वाचन संस्कृती जोपासली जात आहे. या प्रकारे महामानवांचे तत्वज्ञान रुजवण्याचे कार्य संपादक प्रा. संध्या राजूरकर जबाबदारीने पार पाडत आहेत. रोजच्या संपादकीय लेखातून त्यांच्या निर्भिड आणि धाडशी विचाराची जाणीव होते. बालपणी डॉ. आंबेडकरांचे पुस्तके वाचून ते विचार डोक्यात घेऊन आंबेडकरी विचाराने अधिक प्रगल्भ होत गेल्या. अपर्याप्त संसाधने आणि वेळोवेळी येणाऱ्या संकटांचा सामना करत दैनिक वृत्तपत्र चालवणे किती जिकरीचे आहे, हे 'जावे त्यांच्या वंशा तेव्हा कळे !' पत्रकारितेच्या क्षेत्रात नावलौकिक प्राप्त असलेल्या संध्या राजुरकर यांच्या खडतर परिश्रम व निष्ठेला मिळालेला हा सन्मान आहे. सोबतच बहुजन सौरभच्या वाटचालीला समर्पित असणारे ॲड. डॉ. सिद्धार्थ कांबळे आणि विलास गजभिये यांचे सुद्धा योगदान अतुलनीय आहे.

धार्मिक, सामाजिक क्षेत्रात अग्रस्थानी असलेले दुसरे नाव म्हणजे उषा बौद्ध! अन्य समाजगटात आंबेडकरी विचारांची, संवैधानिक मूल्यांची पेरणी करणारे व्यक्तीमत्व असून खैरलांजी, अंबाझरी आंदोलन, महिलांचे सक्षमिकरण, कोरोना काळात झोपडपट्टीत जाऊन केलेले कार्य, अंधश्रद्धा, कुप्रथा दूर करण्यासाठी सातत्याने केलेले कार्य अशा विविध कार्यातून उषा बौद्ध यांची कर्तव्यनिष्ठा दिसून येते. आजही त्या पारिवारीक धम्मसंगोष्टीच्या राष्ट्रीय अध्यक्ष पदावर कार्यरत आहेत. माता रमाई, जिजाऊ, सावित्रीबाई फुले यांच्या जीवन चरित्रावर आधारित एकपात्री नाटकातून समाजप्रबोधन करण्याचे त्यांचे कार्य विसरता येणे नाही. कर बदल घालूनी घाव हा त्यांचा नाट्यप्रयोग अतिशय गाजलेला आहे. अशा बहुआयामी व्यक्तिमत्व असणाऱ्या प्रा. संध्या राजुरकर आणि उषा बौद्ध यांच्या मोलाच्या कार्याची दखल प्रभावती वैद्य इंस्टीट्यूट ऑफ नॉलेज अँड एम्पावरमेंट नासिकचे अध्यक्ष माजी न्यायाधीश आणि सुप्रसिद्ध लेखक अनिल वैद्य आणि संस्थेच्या सचिव ॲड. रेखा धुळधूळे यांनी सामाजिक कार्यात सहभागी असलेल्या महिलांच्या सन्मानार्थ 'स्मृतीशेष नीता दिलीप मून' हा पुरस्कार घोषित केला आहे. या पुरस्काराचे प्रायोजक दिलीप मून, सेवानिवृत्त बँक अधिकारी नागपूर हे आहेत. वंदना संघ दीक्षाभूमी, धम्मसंगोष्टी मनीषनगर, सम्यक संकल्प संघ, महिला सशक्तीकरण संघ, राष्ट्रीय पारिवारीक धम्म सांगोष्टी, बहुजन मैत्री संघ, नरेंद्रनगर, आविष्कार संगीत अकादमी या सर्व संघटनांतर्फे तसेच दैनिक बहुजन सौरभ परिवाराने संध्या राजुरकर आणि उषा बौद्ध यांचे हार्दिक अभिनंदन केले आहे.

अहमदाबाद आणि वडोदरासह गुजरातमधील 6 न्यायालये बॉम्बने उडवण्याची धमकी

गांधीनगर : गुजरातमधील शाळांनंतर मंगळवारी सहा वेगवेगळ्या न्यायालयांना ईमेलद्वारे बॉम्ब धमक्या मिळाल्या. ईमेलमुळे खळबळ उडाली. माहिती मिळताच पोलिस पोहोचले आणि न्यायालय परिसर त्वरित रिकामा करण्यात आला. तथापि, तपासानंतर कुठेही संशयास्पद काहीही आढळले नाही. अधिकाऱ्यांनी ते खोटे असल्याचे फेटाळून लावले आहे.

अहमदाबाद आणि वडोदरा येथील 34 शाळांना बॉम्बने मारण्याच्या धमक्यांचे ईमेल खोटे असल्याचे निष्पन्न; पोलिसांचा तपास गुजरातमधील शाळांना बॉम्बची धमकी- अहमदाबाद-वडोदरा येथील 34 शाळांना बॉम्बची धमकी, पोलिस ईमेलची चौकशी करत आहेत. अधिकाऱ्यांच्या मते, अहमदाबाद, वडोदरा, वलसाड, राजकोट, गांधीनगर आणि मेहसाणा येथील न्यायालयांना हे धमकीचे ईमेल मिळाले. ईमेल मिळाल्यानंतर पोलिसांचे पथक बॉम्ब पथक आणि श्वान पथकांसह घटनास्थळी पोहोचले. त्यानंतर न्यायालयाच्या परिसरात कसून शोध मोहीम राबविण्यात आली.

“ आनंद बाहेर नाही,
तो आपल्या मनात असतो. ”

बहुजन सौरभ **संपादकीय**

विरोधकाची लोकशाही शक्ती

भारतीय संविधान हा केवळ कायद्यांचा संग्रह नाही; तो भारताच्या लोकशाहीचा मूलाधार आणि राष्ट्रीय मूल्यांचा जाहीरनामा आहे. या संविधानाने भारताला संसदीय लोकशाहीची चौकट दिली आणि सत्तेच्या विभाजनाद्वारे संतुलनाची रचना निर्माण केली. सत्ताधारी पक्ष, विरोधी पक्ष, न्यायपालिका आणि प्रसारमाध्यमे हे सर्व घटक परस्परपूरक तसेच एकमेकांवर नियंत्रण ठेवणारे आहेत. लोकशाही ही केवळ पाच वर्षातून एकदा मतदान करण्याची प्रक्रिया नसून ती सतत चालणारी संवाद, मतभिन्नता, उत्तरदायित्व आणि पारदर्शकतेची चळवळ आहे. या चळवळीत विरोधी पक्षाची भूमिका अत्यंत निर्णायक असते. भारताने ब्रिटिश परंपरेवर आधारित संसदीय लोकशाही स्वीकारली. संसद ही दोन सभागृहांची - लोकसभा आणि राज्यसभा - बनलेली आहे. लोकसभेत बहुमत मिळवणारा पक्ष किंवा आघाडी सरकार स्थापन करते. मात्र बहुमत म्हणजे अमर्याद अधिकार नव्हे. बहुमतावर अंकुश ठेवणारा, पर्यायी दृष्टिकोन मांडणारा आणि सत्तेच्या निर्णयांची चिकित्सा करणारा घटक म्हणजे विरोधी पक्ष. मतभिन्नता ही लोकशाहीची ताकद आहे; सर्वांनी एकच मत मांडले तर लोकशाहीची जागा एकसत्ताकतेने घेतली असती. विरोधी पक्षाचे पहिले आणि मूलभूत कर्तव्य म्हणजे सरकारला उत्तरदायी ठेवणे. प्रश्नोत्तराचा तास, लक्षवेधी सूचना, स्थगन प्रस्ताव, अविश्वास ठराव अशा संसदीय साधनांद्वारे सत्तेच्या कामकाजावर प्रकाश टाकला जातो. लोकांच्या करातून चालणाऱ्या शासनाने लोकांसमोर उत्तर देणे हीच लोकशाहीची खरी कसोटी आहे. सत्तेच्या निर्णयांमुळे जर जनहित बाधित होत असेल, तर त्यावर प्रश्न उपस्थित करणे हे विरोधी पक्षाचे कर्तव्य आहे, उपकार नव्हे. परंतु विरोध म्हणजे अडथळा निर्माण करणे नाही. विधायक टीका ही लोकशाहीची ओळख आहे. चुकीच्या धोरणांवर कठोर भाष्य करणे जितके आवश्यक आहे, तितकेच योग्य निर्णयांना पाठिंबा देणेही महत्त्वाचे आहे. 'विरोधासाठी विरोध' ही वृत्ती लोकशाहीस अपायकारक ठरते. अभ्यास, तथ्य, तर्क आणि जनहित यांच्या आधारे मांडलेली भूमिका लोकशाहीला बळकटी देते. संसदेतील चर्चा दर्जेदार आणि विचारपूर्ण असली तरच लोकांचा विश्वास वाढतो. भारतीय संसदीय परंपरेत विधायक विरोधाची अनेक उदाहरणे आढळतात. अटळ बिहारी वाजपेयी यांनी विरोधी पक्षनेते म्हणून संसदेतील चर्चेला उच्च दर्जा दिला. त्यांची भाषणे आक्रमक असली तरी ती तर्कशुद्ध, अभ्यासपूर्ण आणि विनोदी शैलीत मांडलेली असत. तसेच इंदिरा गांधी यांच्या काळात लागू झालेल्या आणीबाणीच्या विरोधात विविध पक्षांनी लोकशाही मूल्यांसाठी संघर्ष केला. त्या संघर्षामुळेच लोकशाहीची पुनर्स्थापना झाली. या घटनांमधून स्पष्ट होते की विरोधी पक्ष हा राष्ट्रविरोधी नसून लोकशाहीचा संरक्षक आहे. आजच्या काळात मात्र संसदीय लोकशाहीसमोर काही गंभीर आव्हाने उभी आहेत. राजकीय ध्रुवीकरणामुळे मतभिन्नता वैरात रूपांतरित होत आहे. अधिवेशनांचा कालावधी कमी होत चालला आहे, त्यामुळे सखोल चर्चेला वेळ मिळत नाही. घोषणाबाजी आणि कामकाज ठप्प करण्याची प्रवृत्ती वाढत आहे. सामाजिक माध्यमांच्या प्रभावामुळे तथ्यांपेक्षा भावना आणि प्रचाराला अधिक महत्त्व दिले जात आहे. या परिस्थितीत विधायक आणि संयमी विरोधाची गरज अधिकच वाढली आहे. लोकशाहीचे आरोग्य हे सत्ताधाऱ्यांच्या ताकदीवर नव्हे, तर विरोधकांच्या स्वातंत्र्यावर मोजले जाते. जर विरोधी पक्षाला बोलण्याची संधी दिली जात नसेल, प्रश्न दाबले जात असतील किंवा तपास यंत्रणांचा वापर राजकीय दबावासाठी केला जात असेल, तर लोकशाही कमकुवत होते. त्याचवेळी विरोधी पक्षानेही जबाबदारीची जाणीव ठेवली पाहिजे. वैयक्तिक टीका, असत्य माहिती आणि अनावश्यक गोंधळ टाळणे आवश्यक आहे. राष्ट्रीय सुरक्षेसारख्या संवेदनशील विषयांवर राजकारण न करता परिपक्व भूमिका घेणे ही लोकहिताची गरज आहे. लोकशाहीत सत्तांतर ही नैसर्गिक प्रक्रिया आहे. आजचा विरोधी पक्ष उद्याचा सत्ताधारी होऊ शकतो. म्हणून परस्पर सन्मान, संवाद आणि सहकार्य या मूल्यांची जपणूक करणे अत्यावश्यक आहे. जागतिक आर्थिक आव्हाने, बेरोजगारी, महागाई, पर्यावरणीय संकट आणि सामाजिक विषमता यांसारख्या प्रश्नांवर सर्वपक्षीय चर्चा आणि सहमतीची गरज भासते. राष्ट्रीय हिताच्या मुद्यांवर एकजूट दाखवणे हेच लोकशाहीचे सामर्थ्य आहे. संसद हे विचारांचे व्यासपीठ आहे; ते संघर्षाचे रणांगण होऊ नये. सभापती आणि उपसभापती यांनी निष्पक्षतेने कामकाज चालवले, तर विरोधकांनाही न्याय मिळतो आणि लोकशाही अधिक सुदृढ होते. संवाद थांबला की अविश्वास वाढतो; संवाद टिकला की विश्वास निर्माण होतो. म्हणूनच विरोध हा लोकशाहीचा प्राणवायू आहे, तो थांबला तर व्यवस्था निष्प्रभ होते. लोकशाहीची खरी ताकद विविध मतांच्या सहअस्तित्वात आहे. सक्षम, संयमी आणि अभ्यासपूर्ण विरोधी पक्ष असेल, तर सत्ताधारीही अधिक जबाबदार राहतात. विरोधामुळे धोरणांची चिकित्सा होते, त्रुटी दूर होतात आणि लोकहिताचे संरक्षण होते. त्यामुळे विरोध जिवंत ठेवणे ही केवळ राजकीय आवश्यकता नसून राष्ट्रहिताची अट आहे. जिथे प्रश्न विचारले जातात, तिथेच प्रगतीचा मार्ग खुला होतो. जिथे संवाद टिकतो, तिथे लोकशाही फुलते. म्हणूनच विधायक, तर्कशुद्ध आणि शिस्तबद्ध विरोध हा भारतीय लोकशाहीचा प्राणवायू आहे आणि तो जपणे ही सर्वांची सामूहिक जबाबदारी आहे. ■ ■

विनय पिटक आणि बौद्ध भंतेचे वर्तन

बौद्ध धर्माची पायाभरणी त्रिपिटकावर उभी आहे. त्रिपिटकातील विनय पिटक हे भिक्खू आणि भिक्खुणींच्या आचारसंहितेचे मूलभूत ग्रंथ आहे. यात संघजीवन कसे असावे, भिक्खूंनी समाजाशी कसा संबंध ठेवावा, शिस्त, संयम आणि नम्रता कशी पाळावी याचे सविस्तर मार्गदर्शन केले आहे. त्यामुळे विनय पिटक हे केवळ नियमांचे पुस्तक नसून बौद्ध संघाच्या नैतिक आणि आध्यात्मिक जीवनाचे अधिष्ठान आहे.

विनय पिटकाचे महत्त्व :- विनय पिटकाचा मुख्य उद्देश म्हणजे संघात शिस्त, पावित्र्य आणि आदर्श वर्तन टिकवून ठेवणे. भगवान बुद्धांनी भिक्खूंना दिलेले नियम हे एखाद्या शिक्षा देण्यासाठी नव्हते, तर संघाची प्रतिष्ठा आणि समाजातील विश्वास टिकवण्यासाठी होते. प्रत्येक नियमामागे करुणा, संयम, अहिंसा आणि आत्मसंयम या मूल्यांचा पाया आहे.

विनय पिटकात भिक्खूंनी पाळावयाच्या अनेक गोष्टी स्पष्ट केल्या आहेत :- राग, द्वेष आणि अहंकार टाळणे, लोकांशी नम्रतेने वागणे, स्त्रिया, गरीब, दुर्बल यांचा आदर करणे, वाद टाळून शांततेने प्रश्न सोडवणे, संघाच्या प्रतिमेला धक्का पोहोचेल असे वर्तन न करणे.

भंतेचे आदर्श वर्तन :- भंते म्हणजे समाजासाठी मार्गदर्शक व्यक्ती. त्यांनी केवळ प्रवचन देणेच नव्हे, तर स्वतःच्या आचरणातून धम्माचे उदाहरण घालून द्यावे अशी अपेक्षा असते. बुद्धांनी सांगितले आहे की, 'धम्माचा प्रसार शब्दांनी नव्हे तर आचरणाने होतो.' त्यामुळे भंतेचे प्रत्येक कृत्य हे लोकांसाठी आदर्श ठरते.

विनय पिटकानुसार भंतेने पुढील गुण अंगी बाळगले पाहिजेत :- संयम :- कोणत्याही परिस्थितीत संताप न करणे. नम्रता :- स्वतःला श्रेष्ठ न समजता सर्वांशी समतेने वागणे. करुणा :- दुःखी आणि पीडित लोकांबद्दल सहानुभूती ठेवणे. सहनशीलता :- टीका, मतभेद किंवा विरोध सहन करण्याची क्षमता. शांतता :- वादाच्या प्रसंगी शांततेने मार्ग काढणे.

वर्तन आणि समाजाचा विश्वास :- भंतेचे वर्तन हे केवळ त्यांचे वैयक्तिक नसते, तर ते संपूर्ण संघाचे प्रतिनिधित्व करते. जर भंते शांत, संयमी आणि करुणामय असतील, तर समाजात बौद्ध धर्माबद्दल आदर निर्माण होतो. उलट राग, कठोर भाषा किंवा आक्रमक वर्तन दिसल्यास संघाची प्रतिमा मलिन होऊ शकते. विनय पिटकात स्पष्ट सांगितले आहे की, भिक्खूंनी लोकांशी वागताना विशेष काळजी घ्यावी. कारण ते धम्माचे दूत आहेत. त्यांचे प्रत्येक शब्द आणि कृती लोकांच्या मनावर परिणाम करत असतात.

वादाच्या प्रसंगी विनयाचा मार्ग :- बुद्धांनी शिकवले की वाद उद्भवल्यास त्याचा निपटारा संयमाने आणि संवादाने करावा. विनय पिटकात संघातील मतभेद सोडवण्यासाठी नियम दिले आहेत. रागाने किंवा हिंसक पद्धतीने प्रतिसाद देणे हे भिक्खूच्या जीवनाशी सुसंगत नाही. विनयाचा खरा अर्थ म्हणजे स्वतःवर नियंत्रण ठेवणे. जो स्वतःला जिंकतो, तोच खरा साधू. बाह्य शत्रूवर विजय मिळवणे सोपे असते, पण स्वतःच्या रागावर विजय मिळवणे कठीण असते आणि तेच भिक्खूचे खरे साधन आहे. विनय पिटक हा बौद्ध संघाचा आत्मा आहे. तो भंतेच्या जीवनाला दिशा देतो आणि त्यांना आदर्श वर्तनाची शिकवण देतो. भंतेचे खरे सामर्थ्य त्यांच्या ज्ञानात नसून त्यांच्या संयम, करुणा आणि शांत स्वभावात असते. जेव्हा भंते विनयाच्या मार्गावर चालतात, तेव्हा ते केवळ स्वतःचे जीवन उंचावतात असे नाही, तर संपूर्ण समाजाला नैतिकतेचा आणि मानवतेचा संदेश देतात. म्हणूनच बौद्ध भिक्खूचे वर्तन हे नेहमी शांत, संयमी, प्रेमळ आणि करुणामसंपन्न असणे हेच विनय पिटकाचे खरे पालन आहे.

भिक्खू आणि सेखिय धम्म :- भिक्खूंच्या शील, शिस्त आणि सुसंस्कृत वर्तनाची बौद्ध परंपरा बौद्ध विनयपिटकात भिक्खूंच्या आचारसंहितेला अत्यंत महत्त्व दिले गेले आहे. बुद्धांनी केवळ उच्च तत्त्वज्ञान दिले नाही, तर दैनंदिन जीवनात कसे वागावे, कसे बोलावे, कसे चालावे, कसे भोजन करावे यासारख्या सूक्ष्म गोष्टींचेही मार्गदर्शन केले. या शिस्तबद्ध आचारसंहितेला 'सेखिय धम्म' असे म्हणतात. 'सेखिय' या शब्दाचा अर्थ आहे, शिकण्यासारखे, आचरणातून आत्मसात करावयाचे नियम. हे नियम पापकर्माशी संबंधित नसून शील, सभ्यता, नम्रता आणि शिस्त टिकवून ठेवण्यासाठी आहेत. भिक्खू समाजात आदर्श आचरण कसे असावे, याचे हे जणू प्रशिक्षणच आहे.

प्रा. संध्या राजुरकर
निवासी संपादक

'बुद्ध आणि त्यांचा धम्म' या ग्रंथाच्या पृष्ठ 323 वर नमूद केल्याप्रमाणे, एकूण 75 सेखिय धम्म आहेत. हे सर्व नियम भिक्खूंनी पाळायचे असतात. त्यांचा उद्देश समाजात भिक्खूंबद्दल आदर निर्माण व्हावा, त्यांच्या वर्तनातून विनय आणि संयम दिसावा आणि धम्माची प्रतिष्ठा वाढावी हा आहे.

हे सेखिय नियम मुख्यतः काही गोष्टींशी संबंधित आहेत :- भिक्खूंनी नीटनेटके वस्त्र परिधान करावे, गावात किंवा लोकांमध्ये जाताना संयमाने चालावे, मोठ्याने हसणे, आरडाओरडा करणे किंवा असभ्य हालचाली टाळाव्यात. लोकांशी बोलताना नम्रपणे बोलावे. अन्न घेताना लोभ, घाई किंवा असभ्यता दिसू नये. उभे राहून, चालता चालता किंवा अविनीतपणे भोजन करू नये. भिक्षा घेताना आणि खाताना शिस्त राखावी. या नियमांमागे एक मोठा सामाजिक आणि नैतिक अर्थ आहे. भिक्खू हा केवळ स्वतःसाठी नाही, तर संपूर्ण समाजासाठी आदर्श असतो. त्याच्या वर्तनातूनच लोकांना धम्माची ओळख होते. जर भिक्खूचे आचरण शिस्तबद्ध आणि सुसंस्कृत असेल, तर लोकांचा विश्वास आणि आदर वाढतो. सेखिय धम्म हे दंडनीय अपराध नाहीत, पण ते आत्मशिस्तीचे प्रशिक्षण आहे. हे नियम भिक्खूंना सतत सजग ठेवतात. प्रत्येक हालचालीत संयम, प्रत्येक शब्दात नम्रता आणि प्रत्येक कृतीत जागरूकता असावी, हीच त्यांची शिकवण आहे. बुद्धांनी विनयाला धम्माइतकाच महत्त्व दिले. कारण शिस्त नसल्यास संघ टिकू शकत नाही. सेखिय धम्म हे संघाच्या संस्कारांचे प्रतीक आहेत. ते भिक्खूंना केवळ साधू बनवत नाहीत, तर त्यांना समाजात आदर्श व्यक्तिमत्त्व म्हणून उभे करतात. आजही या 75 सेखिय नियमांचे महत्त्व कमी झालेले नाही. ते आपल्यालाही शिकवतात की, जीवनात मोठेपणा केवळ विचारांनी नाही, तर वर्तनाने येतो. नम्रता, संयम, शिस्त आणि सुसंस्कृतपणा हेच खरे धम्माचे अलंकार आहेत. ■ ■

मोदीजी, कशापासून पळ काढताय?

ते विश्वगुरू आहेत. ते चीन-पाकिस्तानला लाल डोळे दाखवतात. त्यांच्या एक फोनने रशिया-युक्रेन युद्ध थांबते. असे खूप काही '56 इंची' असताना सर्वात सुरक्षित असलेल्या संसदेत महिला सदस्य मारतील या भीतीने प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांना लोकसभेत येण्यापासून पळ काढावा लागतो. या प्रसंगामुळे देशाचा नेता किती भित्रा आहे ही नोंद देशाच्या इतिहासात झाली. यावर चर्चेचे फड रंगवले जात आहेत. राष्ट्रपतींच्या अभिभाषणावरील अभिनंदन प्रस्तावाला उत्तर देण्यासाठी भीतीपोटी गैरहजर राहणारा प्रधानमंत्री म्हणून मोदींचे नाव अजरामर होणार आहे. खर तर मोदींनी निर्भयपणे विरोधकांना सामोरे न जाता अशी अवस्था करून घेणे ही बाबही देशासाठी लाजिरवाणी आहे. यंदाचे अर्थसंकल्पीय अधिवेशन हे भारतीय संसदेच्या इतिहासात एका तीव्र राजकीय संघर्षाचे साक्षीदार ठरत आहे. फेब्रुवारीच्या सुरुवातीला सुरू झालेल्या या अधिवेशनात, अर्थमंत्री निर्मला सीतारामन यांनी 2026-27 साठीचा अर्थसंकल्प सादर केला, त्यात राजकोषीय खर्चात वाढ आणि विकासकेंद्रित योजना समाविष्ट आहेत. अर्थसंकल्पात नमूद असलेल्या विकासाकडे सरकार किती केंद्रित होतात हा संशोधनाचा भाग आहे. मोदींचा विकास गेल्या अकरा वर्षात केवळ अदानी आणि अंबानींच्या दाराकडे धावताना दिसून आला. आताही चित्र तसेच आहे किंबहुना अधिक वेग घेतला आहे. मात्र, हे अधिवेशन अर्थसंकल्पाच्या चर्चेपेक्षा विरोधी पक्षांच्या आक्रमक भूमिकेमुळे गाजत आहे. यात लोकसभेतील विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी यांची भूमिका केंद्रस्थानी आहे. मोदी सरकारवर टीका केली जाते म्हणून लोकसभा अध्यक्ष ओम बिर्ला हे विरोधी पक्षनेत्यास लोकसभेत बोलू देत नाहीत. ज्या विषयासाठी राहुल गांधी यांना बोलण्यापासून परावृत्त केले जाते तीच कृती भाजपच्या सदस्यांकडून होत असताना अध्यक्ष किंवा पीठासीन अधिकारी त्यांना संपूर्ण सहकार्य करताना दिसतात. यामुळे लोकसभेत अध्यक्ष केवळ सरकारचा पोपट असल्याची टीका होत आहे. जेव्हा मोदी, शहा किंवा भाजपचे सदस्य बोलत असतात तेव्हा ओम बिर्ला यांच्या चेहऱ्यावर सतत गुलाबी हसू दिसून येते. त्यांच्या चेहऱ्यावरील आनंद ओघळून वाहत असल्याचे ते क्षण असतात. परंतु जेव्हा राहुल गांधी, प्रियांका गांधी, अखिलेश यादव, तृणमूल काँग्रेसचे किंवा अन्य विरोधी पक्षातील मुलुखमैदान तोफ असलेले सदस्य बोलत असले की याच ओम बिर्ला यांच्या चेहऱ्यावर भयानक चिंता आणि कपाळावर आठ्या दिसून येतात. हे सदस्य सरकारला पेचात पकडणारे काही बोलून गेले तर मोदी आपली नोकरी खातील की काय हे भय त्यांच्या चेहऱ्यावर असते. त्यामुळे सामान्य लोकांचे प्रश्न संसदेत मांडले जाण्याची आणि त्याला न्याय मिळण्याची शक्यता धूसर झाली आहे. लोकसभेत राहुल गांधी यांनी एक आक्रमक आणि मुद्देसूद भूमिका घेतली. जी मुख्यत्वे राष्ट्रीय सुरक्षा, अर्थव्यवस्था आणि सरकारच्या धोरणांवर प्रश्नचिन्हे निर्माण करणारी होती. त्यांनी राष्ट्रपतींच्या अभिभाषणावरील चर्चेदरम्यान बोलताना माजी लष्कर प्रमुख जनरल एम. एम. नरवणे यांच्या 'फोर स्टार्स ऑफ डेस्टिनी' या अप्रकाशित पुस्तकाचा 'कारवान' मॅगझीन मध्ये प्रकाशित झालेल्या काही ओळींचा उल्लेख करण्याचा प्रयत्न केला. परंतु त्यांना अडवण्यात आले. कारण राहुल गांधी ज्या ओळी वाचणार होते त्यातून प्रधानमंत्री मोदी हे किती भेकड आहेत आणि ते देश चालवण्यास असमर्थ आहेत यावर शिक्कामोर्तब होणार होते. त्यामुळे गृहमंत्री अमित शहा, संरक्षण मंत्री राजनाथ सिंग, संसदीय कार्यमंत्री किरेन रिजिजू विरोधी पक्ष नेत्यावर तुटून पडत होते. अध्यक्ष ओम बिर्ला यांनी तर पुस्तक प्रकशित असो की अप्रकाशित असो त्यातील संदर्भ सभागृहात वाचता येणार नाही असा स्पष्ट निर्णय दिला. परंतु याच बाबी सत्ताधारी पक्षातील सदस्यांना लागू होत नसल्याने अध्यक्ष आणि अन्य पीठासीन अध्यक्ष हेतुपुरस्सर भेद करतात हेही स्पष्ट झाले. काय आहे नरवणे यांच्या पुस्तकात? जनरल मनोज मुकूंद नरवणे यांच्या 'फोर स्टार्स ऑफ डेस्टिनी' या आत्मचरित्रात्मक पुस्तकात त्यांच्या बालपणापासून ते भारतीय सेनेच्या प्रमुख पदापर्यंतच्या प्रवासाचे वर्णन आहे. हे पुस्तक 448 पानांचे आहे आणि पेंग्विन वीर प्रकाशनाने प्रकाशित करण्याची योजना होती. पण सध्या ते प्रकाशित झालेले नाही. ते संरक्षण मंत्रालयाच्या तपासणीत अडकले आहे. कारण त्यात युद्ध सदृश्य परिस्थितीत प्रधानमंत्री मोदी हे कसे पळपुटे ठरले ते उघड होणाऱ्या प्रसंगाची नोंद करण्यात आली आहे. त्यात संवेदनशील लष्करी आणि राष्ट्रीय सुरक्षेशी संबंधित माहिती आहे. काही अंश आणि उतारे माध्यमांमध्ये प्रसिद्ध झाले आहेत. नरवणे यांच्या 40 वर्षांपेक्षा जास्त कारकीर्दीचा, अनुभवांचा उल्लेख आहे. ज्यात त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या विकासावर परिणाम करणाऱ्या घटना आहेत. त्यांच्या पहिल्या सिक्कीममध्ये युवा अधिकारी ते लष्कर प्रमुख म्हणून गलवान संघर्षापर्यंत चीनशी संबंधित अनुभव त्यात आहेत. नियंत्रण रेषेवरील दैनंदिन गोळीबाराच्या घटना आणि पाकिस्तानशी युद्धविराम लागू करण्याचा उल्लेख त्यात आहे. परंतु पुस्तकातील काही भागांमुळे ते वादग्रस्त ठरले आहे. या आत्मचरित्रात 2020 चा लडाख संघर्ष (भारत-चीन सीमावाद) या घटनेचे तपशीलवार वर्णन आहे. राहुल गांधी यांनी याच पुस्तकाचा संदर्भ देत मोदींना घेरण्याचा प्रयत्न केला. विश्वगुरू म्हणून मिरवणारे मोदी अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प आणि चीनसमोर कसे मांजर होतात हे दाखवण्याची राहुल गांधी कोणतीही संधी सोडत नाही. मोदी सत्तेत आल्यापासून चीनचे भारताच्या सीमेत अतिक्रमण वाढले हा कायमच विरोधकांना मुद्दा असतो. सरकारकडून मात्र असे काहीच झाले नाही हे सांगण्याचा केविलवाणा प्रयत्न केला जातो. मोदी अमेरिका आणि चीनकडून होणारा मानसिक, आर्थिक छळ मुकाट्याने सहन का करतात हा प्रश्न सातत्याने उपस्थित होतो. जेव्हा याच्या तळाशी गेले की त्यात मोदी मित्र अदानी दिसून येतात. राजकीय टिपणी होणे आणि एखाद्या लष्कर प्रमुखाकडूनच वास्तव सांगणे या बाबी अत्यंत भिन्न ठरतात. लष्कर प्रमुखांच्या टीकेला राजकीय वळण देता येत नाही. त्यामुळे नरवणे यांचे पुस्तक राहुल गांधींच्या हाती मोदींची लंका लावण्याचे शस्त्र ठरले आहे. गेल्या अकरा वर्षांतील धोरणांमुळे भारताचे शेजारी देशांसोबत संबंध चांगले आहेत असे म्हणता येत नाही. चीनची मुजोरी वाढली आहे. लडाख सीमा, गलवान खोऱ्यात चीनचा वाढलेला वावर ही भारतापुढे सर्वात मोठी डोकेदुखी आहे. संपूर्ण जग कोरोनाने बेजार असताना चीनने जून 2020 मध्ये घुसखोरी केली. आपणही जशास तसे प्रत्युत्तर दिले हा अपारदर्शक दावा केंद्र सरकारने केला. परंतु देशातच अंतर्गत अस्थिरता असली तर त्याचे पडसाद सीमेवर उमटतील. चीनसारखा बलाढ्य देश बाजूने असल्याने पाकिस्तान, नेपाळसह आता श्रीलंकाही भारतात घुसखोरीसाठी प्रयत्न करू शकतो. सीमा क्षेत्रात चीनने पायाभूत सुविधा उभारल्या आहेत. मोठ्या प्रमाणात रस्त्यांचे जाळे विणले आहे. त्यांची बुलेट ट्रेनही सीमेपर्यंत आली आहे. संवादासाठी अत्याधूनिक केबल यंत्रणाही उभारल्या. मोबाईल टॉवरही उभे झालेत. चीन ड्रोन, एक्सोस्केलेटन असे अनेक शस्त्रे विकसीत करत आहेत. एक्सोस्केलेटनद्वारे एका सैनिकाला जास्तीत जास्त वजन उचलता येते. आता चीन रोबोही सीमेवर तैनात करत आहे. चीन इथेच थांबला नाही तर पीओकेमध्ये पाकिस्तानला अत्याधुनिक स्वरुपाचे बंकर बांधून देत आहे. भारतासाठी हा धोका आहे. भविष्यात दोन्ही सीमांवर लढायचे झाल्यास लष्कराच्या वेगवान हालचालींसाठी चांगले रस्ते बांधणे गरजेचे आहे. बॉर्डर रोड ऑर्गनायझेशनतर्फे हे काम सुरू आहे. बोगदेही बांधले जात आहे. मात्र, अद्यापही रेल्वेचे जाळे सीमावर्ती भागात विस्तारले नाही. गेल्या पाच वर्षांत चीनसोबतच्या आपल्या सीमेमध्ये झालेल्या बदलांमुळे भविष्यात आकस्मिक परिस्थितीसाठी तयार राहण्याची गरज अधोरेखित झाली आहे. कोणत्याही आव्हानाला तोंड देण्यासाठी लष्कराची लढाऊ क्षमता वाढवणे हे सर्वोच्च प्राधान्यांपैकी एक असेल. भारत-चीन सीमेवर 50 हजारांवर सैनिक आहेत. दोन्ही देशांच्या सैन्यात झालेल्या सैन्यवार्ताही विफल राहिल्या आहेत. पाकिस्तान आणि चीन यांनी एकाच वेळी हल्ला केला तर दोन्ही आघाड्यांवर लष्कराला तोंड द्यावे लागेल. 'प्रधानमंत्री मोदी राष्ट्रीय सुरक्षेच्या मुद्द्यावर अपयशी ठरले आहेत आणि ते दडपशाही करत आहेत' हाच मुद्दा पुस्तकाचा हवाला देत राहुल गांधींनी उचलून धरला आहे. मात्र, अध्यक्ष ओम बिर्ला यांनी नियम 349 चा हवाला देत त्यांना हे उद्धृत करण्यास रोखले. यामुळे विरोधी पक्षाच्या सदस्यांनी जोरदार निषेध नोंदवला, वॉकआऊट केले आणि कागदपत्रे अध्यक्षांच्या व्यासपीठावर फेकली. परिणामी, 8 विरोधी खासदारांना 'अनुशासनहीन वर्तन'साठी निलंबित करण्यात आले. दुसऱ्या दिवशीही राहुल गांधी यांनी पुन्हा प्रयत्न केला, पण त्यांना बोलू दिले नाही. त्यांनी सभागृहात सांगितले, मी विरोधी पक्षनेता आहे आणि मला राष्ट्रीय सुरक्षेवर बोलण्यास रोखले जात आहे, कारण प्रधानमंत्री मोदी घाबरले आहेत. राहुल गांधी यांच्या या भूमिकेने सभागृहातील चर्चा राष्ट्रीय सुरक्षेकडे वळवली गेली. ज्यामुळे सरकारला बचावात्मक भूमिका घ्यावी लागली. संरक्षणमंत्री राजनाथ सिंह आणि गृहमंत्री अमित शहा यांनी राहुल गांधींवर 'सभागृहाला दिशाभूल' करण्याचा आरोप केला असला तरी राहुल गांधी यांनी नरवणे यांचे पुस्तक संसदेत आणल्याने 'शहा-सिंह' यांच्या आक्रमतेतील हवा निघाली आहे. मोदी हे 'समझौता' करणारे प्रधानमंत्री म्हणून राहुल गांधींनी संबोधले. संसद परिसरात पत्रकारांशी बोलताना त्यांनी एपस्टाइन फाइल्स आणि अदाणी प्रकरणामुळे मोदींवर दबाव आहे, ज्यामुळे भारत-अमेरिका व्यापार करार जलदगतीने स्वाक्षरी करण्यात आला. हा करार शेतकऱ्यांच्या कष्टाची विक्री करणारा असल्याची टीका केली. राहुल गांधी यांनी सोशल मीडियावरही सक्रिय भूमिका घेतली. त्यांनी अर्थसंकल्पावर टीका करत लिहिले, 'तरुणांना नोकऱ्या नाहीत, उत्पादन घटत आहे, गुंतवणूकदार पळत आहेत, घरगुती बचत कमी होत आहे, शेतकरी संकटात आहेत हे सर्व सरकारकडून दुर्लक्षित केले जात आहे.' राहुल गांधींच्या या भूमिकेने विरोधी पक्षांना एकत्र करण्यात मदत झाली आणि ते अधिवेशनाच्या बाहेरही चर्चेचे केंद्रबिंदू ठरले. राहुल गांधी यांनी हे अधिवेशन गाजवले असे म्हणता येईल. पहिल्याच आठवड्यात सभागृहात 19 तास व्यत्यय आला त्यामुळे अर्थसंकल्पाची चर्चा मागे पडली. क्रमशः ■ ■

विकास झाडे

संग्रहवृत्ती, प्रज्ञा आणि सौंदर्य : बुद्धांचे चिंतन

तथागत एकदा कुरुजनपदातील कम्मासधम्म नगरीत वास्तव्याला होते. स्थविर आनंद तथागतांकडे आले. त्यांनी नतमस्तक होऊन वंदन केले व बाजूला आसन ग्रहण केले. आसनस्थ झाल्यावर आनंद म्हणाले, 'तथागता, आपण प्रतिपादित केलेला प्रतीत्यसमुत्पादाचा नियम अद्भुत आणि अत्यंत गूढ आहे. तो मला आवश्यक तेवढा स्पष्टपणे समजला आहे.' तथागत म्हणाले, 'असे म्हणू नकोस, आनंद प्रतीत्यसमुत्पादाचा नियम अत्यंत गहन आणि गंभीर आहे. हा नियम समजला नाही, त्याचे अंतरंग आकलन झाले नाही, म्हणूनच लोक गोंधळलेले आहेत. ते जणू चक्रव्यूहात अडकले आहेत; त्यामुळे दुःखातून मुक्त होणे त्यांना कठीण जाते.' तथागत पुढे म्हणाले, 'मी सांगितले आहे की तृष्णा हीच लोभाची मूळ कारणीभूत आहे. ज्या ठिकाणी कोणाच्याही मनात कोणत्याही वस्तूबद्दल किंवा व्यक्तीबद्दल आसक्ती नसते, तेथे लोभ कसा उत्पन्न होईल?' आनंद म्हणाले, 'तेथे लोभ उद्भवणार नाही, तथागता.' तथागत स्पष्ट करतात, 'तृष्णेमुळे लोभ निर्माण होतो. लोभामुळे कामना आणि लालसा उत्पन्न होतात. कामना आणि लालसेतून आग्रह जन्माला येतो. आग्रहातून स्वामित्वाची भावना निर्माण होते. स्वामित्वाच्या भावनेतून अधिकाधिक मालकीची इच्छा वाढते. स्वामित्वामुळे संपत्तीचे रक्षण, सुरक्षा आणि संचय करण्याची प्रवृत्ती निर्माण होते. त्या रक्षणातून भांडण, संघर्ष, निंदा, असत्य भाषण, हिंसा अशा अनेक दुष्प्रवृत्ती उद्भवतात. हीच प्रतीत्यसमुत्पादाची शृंखला आहे. जर तृष्णाच नसेल, तर लोभ निर्माण होणार नाही; लोभ नसेल तर कामना उद्भवणार नाहीत आणि स्वामित्वाची भावना नसेल तर अधिक स्वामित्वाचा हव्यास कसा निर्माण होईल?' आनंद म्हणाले, 'असे होणार नाही, तथागता.' तथागत म्हणाले, 'जिथे स्वामित्वाची भावना नाही, तिथे शांती असते. मी वसुंधरेला वसुंधरा मानतो; परंतु तिच्याविषयी आसक्ती बाळगत नाही. सर्व तृष्णांचा मूलोच्छेद करून, त्यांचा त्याग करून आणि त्यांच्याशी आसक्ती न ठेवता मी बुद्धत्व प्राप्त केले आहे. भिक्खूंनी भौतिक संपत्तीचे नव्हे, तर धम्माचे वारस व्हावे. लोभ आसक्ती निर्माण करतो आणि आसक्ती चित्ताला दास बनवते.' तथागतांनी सौंदर्याविषयीही आपली भूमिका स्पष्ट केली. त्यांना सौंदर्य प्रिय होते; परंतु ते बाह्य आकर्षण नव्हते, तर सद्गुणांचे सौंदर्य होते. त्यांनी भिक्खूंना सांगितले, 'सौंदर्याच्या सहवासात राहा. सद्गुणांचा स्नेह अनुदित सद्धम्माचा उदय करतो आणि अधर्माचा लोप घडवतो. जो सौंदर्याचा स्नेही असतो, त्याच्या जीवनात सद्धम्म वृद्धिंगत होतो.' तथागत पुढे म्हणाले, 'अनियोजित दृष्टी ही ज्ञानाच्या वृद्धीस अडथळा ठरते. ज्याची दृष्टी स्पष्ट नाही, त्याचे ज्ञान विकसित होत नाही किंवा पूर्णत्वास जात नाही. आप्तसंबंधीयांचा अभाव ही किरकोळ हानी आहे; परंतु प्रज्ञेची हानी ही सर्वात मोठी हानी आहे. म्हणून प्रज्ञावान व्हा, ज्ञान संपादन करा आणि सतत साधना करा. धनसंपत्तीची वाढ हा शुल्लक लाभ आहे; पण प्रज्ञेची वाढ हा सर्वश्रेष्ठ लाभ आहे.' आनंद म्हणाले, 'तथागता, सौंदर्याची मैत्री हे अर्धे श्रेष्ठ जीवन आहे काय?' तथागत म्हणाले, 'असे म्हणू नकोस, आनंद. हे अर्धे नव्हे, तर पूर्ण श्रेष्ठ जीवन आहे. जो सौंदर्याचा मित्र आहे, तो आर्य अष्टांगिक मार्गाचा विकास करतो.' त्यांनी स्पष्ट केले की सम्यक दृष्टी, सम्यक संकल्प, सम्यक वाणी, सम्यक कर्म, सम्यक आजीविका, सम्यक प्रयत्न, सम्यक स्मृती आणि सम्यक समाधी यांचा विकास म्हणजेच आर्य अष्टांगिक मार्ग होय. या मार्गाची परिणती विराग, त्याग आणि आत्मसमर्पणात होते. तथागत म्हणाले, 'जीव नश्वर आहेत; ते दुःख आणि शोकाला बळी पडतात. परंतु सद्गुणांचे सौंदर्य आणि स्नेह हे मुक्तीचे निमित्त ठरते.' बुद्धांचा जन्म अडीच हजार वर्षांपूर्वी झाला; तरी त्यांचे विचार आजही तितकेच प्रासंगिक आहेत. प्रा. एस. एस. राघवाचार्य यांच्या मते, बुद्धपूर्व काळ हा भारतीय इतिहासातील तमोयुग होता. त्या काळात धर्मग्रंथांचा निर्विवाद अधिकार आणि अंधश्रद्धा प्रबळ होत्या. नैतिकतेपेक्षा विधी आणि कर्मकांड यांना महत्त्व होते. बुद्धांनी या अंधारात प्रज्ञेचा दीप प्रज्वलित केला. आर. जे. जॅक्सन यांच्या मते, बुद्धांच्या देशनेचे वैशिष्ट्य म्हणजे मानवातील अंतर्निहित सामर्थ्याचा शोध. बौद्ध धम्माने चित्तसंस्काराला केंद्रस्थानी ठेवले. विनवुड रीड यांनीही निसर्गातील परिवर्तन आणि अनित्यता यावर भर देताना बुद्धांच्या अनित्यवादाची सुसंगती दाखवून दिली आहे. आधुनिक विज्ञानदेखील विश्वाच्या संधीकरण, विघटन आणि पुनर्निर्माण प्रक्रियेला मान्यता देत, जे बुद्धांच्या अनित्यता आणि अनात्मवादाशी सुसंगत आहे. इ. जे. मिल्स यांच्या मतानुसार, बौद्ध धम्माइतका विद्येला महत्त्व देणारा धर्म दुसरा नाही. अविद्या ही दुःखाचे मूळ कारण मानली गेली आहे. बौद्ध नैतिक आदर्श-अर्हत-हा नैतिक आणि बौद्धिक दोन्ही दृष्ट्यांनी परिपूर्ण असावा, अशी अपेक्षा आहे. जगातील बहुतांश दुःख अज्ञान आणि अंधश्रद्धेतून निर्माण होते. बुद्धांनी या अज्ञानावर प्रज्ञेचे औषध दिले. संग्रहवृत्ती, लोभ आणि आसक्ती यांचा त्याग करून, प्रज्ञा आणि सद्गुणांचे सौंदर्य स्वीकारूनच मुक्तीचा मार्ग खुला होतो, हा बुद्धांचा मूल संदेश आहे. असा प्रज्ञावान, करुणामय आणि तर्कनिष्ठ गुरु मानवजातीला लाभला, हीच मानवतेची मोठी संपत्ती आहे. ■ ■

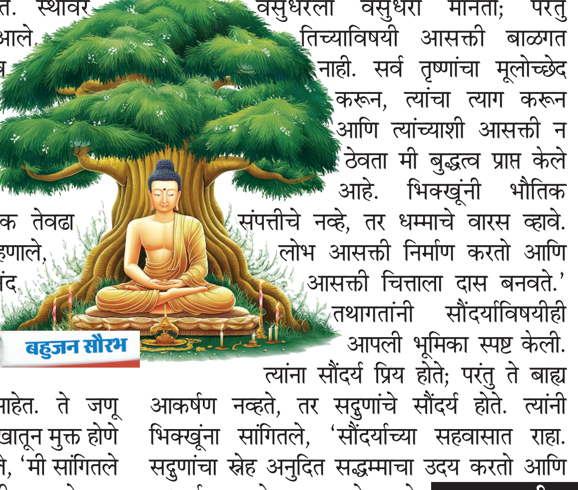

तथागताची सत्यगाथा

देविदास राऊत
(बौद्धाचार्य)
मो. 8668238330

काँग्रेसचे डांबर अन् भाजपाचे सिमेंट

तर तुमच्याकडे चांगले रस्ते असतील तर विकास वेगवान होतो, असं अनेकदा ऐकलं आहे. रस्ते पायाभूत सुविधा आहे. गावोगावी-खेड्यांपर्यंत रस्त्याच्या माध्यमातून विकासगंगा वाहवत रहावी, म्हणून अनेक योजना आहेत. पूर्वी डांबरी रस्त्यांचं चलन होतं. एखाद्या गावाला जोडणारा डांबरी रस्ता तयार झाला की गावातील नागरिकांसोबतच त्यांच्या नातेवाईकांनाही गावाचा अभिमान वाटायचा. आमच्या गावात डांबरी रस्ता झाला असे अभिमानाने सांगायचे. तेव्हा बनलेले काही रस्ते आजही मजबूत दिसतात. माझ्या गावातील फाट्याला जोडणारा रस्ता दरवर्षी खराब होतो. जेव्हा त्याला ढिगळं पडतात तेव्हा जूना रस्ता त्याच्याखाली व्यवस्थित दिसतो. जणू नवीन रस्त्याला आरसा दाखवावा असा. पुढे वाढत्या भ्रष्टाचारामुळे डांबरी रस्ते देखील दरवर्षी पाऊस पडला की धुवून निघू लागले. मग पुन्हा रस्त्याची लिपापोती सुरू व्हायची. साधारणतः 2014 सालापर्यंत म्हणजेच काँग्रेसच्या काळात सगळेच रस्ते डांबराचे तयार होत होते. नंतर मोदी सरकार सत्तेत आलं. नितीन गडकरींकडे खातं गेलं. काँग्रेसच्या काळातील डांबरी रस्ते बांधकामात भ्रष्टाचार होतो आणि रस्ते टिकत नाही म्हणून गडकरींनी काळ्या डांबराला वाळीत टाकले आणि भुऱ्या सिमेंटला मानाचे स्थान दिले. एक सिमेंटचा रस्ता बनल्यावर पुढच्या 10 पिढ्या ना खड्डा, ना डागडुजी. भ्रष्टाचार तर नाहीच नाही... अशी अनेक भाषणं आणि घोषणा गडकरींच्या ऐकल्या. मग काय? करा घोषणा. काढा टेंडर. द्या निधी अन् ओता सिमेंट... सगळीकडे रस्तेच रस्ते. सिमेंटचं सिमेंट.. विकास इतका झाला की, 2-2 फुट सिमेंटचे थर. घरं खाली गेली आणि रस्ते वर! रस्त्यावरचं पाणी लोकांच्या घरात गेलं तरी हरकत नाही. प्रगती रूसली तरी चालेल पण विकास थांबता कामा नये. शेवटी रस्त्याच्या जोरावर महासत्तेच्या वाटेवर जायचं आहे. अनेक मोठ्या रस्त्यांची कामं सुरू आहे. सर्व बांधकाम सिमेंटचं आहे. इथेही हीच स्थिती आहे. भला मोठा मातीचा थर देण्यात येतो. आजूबाजूची शेती खाली आणि रस्ता वर... रस्त्यालगती सर्व मोठी झाडे तोडून आयती 10 फुटांची कुपोषित झाडं लावली जातात. रस्ता झाल्यावर 6 महिन्यांत मोठ-मोठ्या भेगा दिसतात. गाडी चालवणं कठीण. साला सगळचं डेंजर आहे. विकास अन् प्रगतीचा वांधा झाला आहे. शेवटी लोकांनी असं म्हणू नये की, भाजपाच्या सिमेंटपेक्षा काँग्रेसचं डांबर बरं होतं. आता तर उन्हाळा येत आहे. उन्हाळ्यात हा विकास भलताच तापतो. इतका मोठा विकास झाल्यावर एवढं तर सहन करावंच लागेल न भाऊ. नो टेन्शन, कॅरी ऑन! ■ ■

वांध्याची कलम

गौरव मानकर
मो.9767630753

वाचकांचे विचारपिठ

बहुजन सौरभ

धम्म परिषदा आणि त्यांचे औचित्य

आजकाल 'धम्म परिषदा, बौद्ध परिषदा' आदींचे विविध संस्थांच्या माध्यमातून आयोजन करण्याचे प्रमाण काही वर्षांपासून बऱ्याच प्रमाणात वाढलेले दिसतेय! अशा स्वरूपाच्या धार्मिक परिषदा घेणे केव्हाही चांगले! परंतु त्यांचे आयोजन ज्या कुणा संस्थांद्वारे केले जाते अशांनी संबंधित पहिल्या परिषदेमध्ये काही ठराव पारित करण्यात आले होते किंवा कसे व पारित केले असल्यास त्यांचे पुढे काय झाले याविषयीची माहिती उपस्थितांना दिली पाहिजे व तो क्रम पुढे चालू ठेवला पाहिजे. जेणेकरून अशा परिषदांची फलश्रूती लोकांना कळू शकेल! कारण कोणत्याही परिषदांमध्ये काही निश्चित ठराव मंजूर करून त्यांचा आढावा पुढील परिषदांमध्ये न? घेतला गेल्यास त्यांचे आयोजन कशासाठी? असा प्रश्न स्वाभाविकतच उपस्थित होऊ शकतो. तसेच, या बाबींचे गांभीर्य संबंधितांकडे दिसून येत नसल्यास अशा परिषदांना एकप्रकारे जत्रेचे स्वरूप येऊ शकते. म्हणूनच हा धोका टाळला गेला पाहिजे, असे वाटते. ■ ■

- अशोक भरणे

जनतेने यंत्र आणि तंत्राचा वापर करून मंत्राला हद्दपार केल्यास आर्थिक विकास शक्य

खरे म्हणजे देशातील विविध राज्यांच्या तुलनेत महाराष्ट्र राज्य हे पुरोगामी राज्य समजण्यात येते, याचे कारण म्हणजे हे राज्य शिव, फुले, शाहू, डॉ. आंबेडकर या महामानवांची जन्मभूमी आणि कर्मभूमी आहे आणि त्यांच्या विचारांचा वारसा महाराष्ट्राला लाभला आहे. सोबतच राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज, संत गाडगेबाबा या थोर संतांनी आपल्या परीवर्तनवादी विचारांच्या माध्यमातून जनमानसातील जुन्या रूढी, खुळचट कल्पना तसेच सातत्याने ढोंगी, बुवाबाजीवर प्रहार करून अंधश्रद्धा घालविण्यासाठी आपले उभे आयुष्य खर्ची घातले. भाऊसाहेब उपाख्य डॉ. पंजाबराव देशमुख यांनी आपल्या हयातभर समाजातील अंधश्रद्धा, अस्पृश्यता हद्दपार करण्याचा प्रयत्न केला आणि मागासवर्गीय मुलींच्या शिक्षणासाठी अमरावती येथे श्रद्धानंद मुलींचे वसतिगृह सुरू केले, सोबतच शिक्षणाला शिरोधार्य मानून बहुजन समाजाला सुलभतेने शिक्षण घेता यावे आणि त्यातून त्यांचे जीवनमान उंचावले जावे यासाठी अमरावती येथे श्री शिवाजी शिक्षण संस्थेची स्थापना केली, पाहता पाहता त्या शिक्षण संस्थेचा व्याप विदर्भभर सर्वदूर पसरला आणि त्यातून आज हजारो, लाखो विद्यार्थी शिक्षण घेऊन बाहेर पडले व पडत आहेत आणि देशातच नव्हेतर परदेशात सुद्धा उच्चपदावर विराजमान झालेले आहेत. शिक्षणमहर्षी डॉ. पंजाबराव देशमुख यांच्या योगदानातून बहुजन समाज सुशिक्षित होऊन आर्थिक संपन्न झाला खरा. परंतु, भाऊसाहेब उपाख्य डॉ. पंजाबराव देशमुख यांची जी पुरोगामी तथा परीवर्तनवादी विचारधारा होती ती विचारधारा काही प्रमाणात बहुजन समाज काळाच्या ओघात विसरला असून, तो विज्ञानवादी दृष्टीकोन झुगारून अंधश्रद्धा, कर्मकांडाच्या आहारी जात असल्याने निश्चितच त्यांचा अंधश्रद्धा जोपासण्यात अनाठायी खर्च होतो आणि त्यातून आर्थिक विकासाच्या मार्गात अडसर निर्माण होत आहे, याचा विचार बहुजन समाजातील बांधवांनी डोळस होऊन करण्याची गरज आहे. दुसरी महत्त्वाची बाब म्हणजे विदर्भातील श्री शिवाजी शिक्षण संस्था भरभराटीस जात असतांनाच कालांतराने इतर शैक्षणिक संस्था सुद्धा विदर्भात निर्माण झाल्यात. त्यात फार मोठ्या प्रमाणात विद्यार्थ्यांना शिक्षणाची संधी मिळाली, सोबतच त्या संस्थेत चतुर्थश्रेणी कर्मचाऱ्यांपासून तर कार्यालयीन कर्मचाऱ्यासह वरीष्ठ पदापर्यंत अधिकारी, अधिव्याख्याता पदावर काम करण्याची संधी मिळाली व मिळत आहे, त्यातून अनेकांच्या जीवनात आर्थिक संपन्नता चालून आली व पुढच्या पिढ्यासुद्धा सुखी समाधानाने जगतील इतकी सुबत्ता त्यांच्यात दिसून येत आहे. मात्र, आजचे एकंदरीत बहुजन समाजाचे भविष्य आणि भवितव्य बघता कळून येत आहे की, एकीकडे विज्ञान, माहिती आणि तंत्रज्ञानाच्या जोरावर जलदगतीने जग विकासाच्या दिशेने वाटचाल करीत आहे तर दुसरीकडे बहुजन समाज आपले पाप धुण्यासाठी व पुण्य पदरी पाडून घेण्यासाठी चोहोबाजूंनी अशुद्ध आणि दुषित पाणी असलेल्या गंगेसारख्या विविध नद्यांत डुबकी मारण्यात धन्यता मानत असतील तर त्यातून पुण्य प्राप्त होईल की, दुषित पाण्याने रोगराई पसरेल याचा विचार कोण करतो, हा खरा प्रश्न आहे. विशेष म्हणजे काही उच्चशिक्षित प्राध्यापकातील मान्यवर साहित्यिक आपल्या वक्तृत्वातून परीवर्तनवादी विचारधारा मांडतात आणि अंधश्रद्धा निर्मूलनावर सुद्धा भाष्य करतात. परंतू अशांचे वक्तृत्व आणि कृती याचा विचार केल्यास त्यांच्या विचारात फार मोठी वैचारिक तफावत दिसून येते. यावरून त्यांचे वागणे घरात एक आणि बाहेर दुसरेच अनुभवायला मिळते. त्यातल्या त्यात अशिक्षितांबाबत आपण सहज समजू शकतो. परंतु उच्चशिक्षित असलेले मान्यवर परीवर्तनवादी विचारधारा पायदळी तुडवत असतील आणि अंधश्रद्धेचे समर्थन करीत असतील तर, ती बाब आजच्या सुधारलेल्या वर्तमान काळातील समाजासाठी अतिशय चिंतेची बाब असेल, हे वेगळे सांगण्याची गरज नाही. आज समाज सुधारलेल्या अवस्थेत मार्गक्रमण करतांना दिसत असला तरी आजही दंगेधोपे, धागे दोरे बांधून विविध अघोरी कृत्ये भोंदूबाबाकडून उपचाराच्या नावाखाली करवून घेतात व मंत्रोपचाराने मानसिक तथा शारीरिक रूग्णांवर उपचार केले जातात, विशेष म्हणजे अतिदुर्गम भागात आदिवासी बहुल क्षेत्रात कुपोषणामुळे अनेक बालके मृत्यूच्या खाईत लोटले जातात, त्यांच्यात जनजागृती करण्याची खरी गरज असून ते आजही डॉक्टरांकडून वैद्यकीय उपचार न घेता घरेलु इलाज करतांना दिसतात व नाहक दैवी चमत्काराला बळी पडतात. परंतु चमत्कारातून काही क्षण कुतुहल निर्माण होऊन आश्चर्य वाटू शकते. मात्र, विंचू चावला असता तसेच सर्प दंश झाला असता त्यावर तातडीने जवळच्या वैद्यकीय उपचार केंद्रात न जाता त्यावर उपचार म्हणून मंत्रोपचार करतात आणि अनेकदा सर्प दंशामुळे तातडीने उपचार न भेटल्यामुळे नाहक जीव गमावल्याच्या दुर्दैवी घटना सातत्याने घडत असतात. परंतु त्यावर सत्याला अनुसरून त्यादिशेने जनजागृती करण्याचा अपेक्षेप्रमाणे प्रयत्न आजही होतांना दिसत नाही. असे खेदाने म्हणावेसे वाटते. कारण खोटे शेवटी खोटेच असते, त्यामुळे सत्याला नाकारून पुढे जाणे ही बाब कालही धोक्याची होती आणि आजही धोक्याचीच असणार आहे. त्यासाठी प्रत्येकांनी अत्यंत सजग राहून अंधश्रद्धेला खतपाणी न घालता विज्ञानवादी दृष्टीकोनाची कास धरल्यास सर्वांचेच जीवनमान सुधारेल व ते आर्थिक संपन्नतेकडे धावायला लागेल. एवढे मात्र निश्चित! ■ ■

रतन तायडे
94201 25761

फक्त तुझा पत्ता दे!

अनंतायन

ॲड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

तो तरूण एकदा एका साधुच्या झोपडीत गेला असता त्याने साधुंना विचारले महाराज! मला एक गोष्ट सांगा की, तुम्ही एवढ्या वर्षापासून भगवंताची तपस्या करता त्यामुळे तुम्हाला काय मिळाले? त्यावर साधुबाबा हसतहसत म्हणाले मला काय मिळाले याचा हिशेब मी कधीच केला नाही पण मी काय गमावले? ते तुला सांगतो. क्रोध ही छोटी गोष्ट आहे असे मानले तरी त्यामुळे नुकसान मात्र प्रचंड प्रमाणात होते हे मला समजल्याने मी क्रोध गमावला. ज्या आपल्या सवयींमुळे ईतरांना त्रास होत होता त्या सवयी गमावल्या. घमेंड आणि अहंकार जर गमावला नाही, जवळची आपल्यावर प्रेम करणारी माणसे गमावण्याची वेळ येते म्हणून या दोन्ही गोष्टी गमावल्या. आपली जर नियत चांगली असेल तर देव आणि माणसे खुश होऊ शकतात. पण दिखावा केल्याने काही काळासाठी काही माणसे खुश होतात. सर्व माणसांना सर्वकाळ आपण खुश ठेऊ शकत नाही आणि परमेश्वराला तर सर्वच कळते तर तो कसा खुश होणार? हे वास्तव समजल्याने दिखावा गमावला. मला नेहमी वाटायचे की, माझा नावलौकिक वाढावा, माझे सुंदर घर असावे, भरपूर संपत्ती असावी तसेच महागडे कपडे असावे, आलिशान कार असाव्या. पण नंतर समजले की, माणसाच्या मृत्यूनंतर सर्वप्रथम याच गोष्टी हिरावून घेतल्या जातात. नावांपुढे स्वर्गीय लागते, महागड्या कपड्यांना ऊतरवून एका पांढऱ्या कपड्यात प्रेताला गुंडाळून ठेवतात आणि टुमदार बंगल्यातून स्मशानात रवानगी केल्या जाते. आपण कमावलेली संपत्ती आपले ऊत्तराधिकारी वाटून घेतात. महागड्या गाड्या मागे राहतात. पण अंत्ययात्रेचा प्रवास हा चार जणांच्या खांद्यावर आणि तिरडीवरच होतो. म्हणून मी लालसीवृत्ती, इर्षा, मोह, स्वार्थ, आणि भौतिक, संसारिक सुखाच्या इच्छा गमावल्या. मला कळून चुकले की नाते मग ते परमेश्वराशी असो, माणसांशी असो की कोणत्याही प्राणीमात्राशी असो ते प्रेम, आदर आणि त्यांच्याबद्दलच्या काळजीमुळे टिकवल्या जाते आणि ते जर टिकवायचे असेल तर काही गोष्टी या गमवाव्याच लागतात. म्हणून जे गमावण्यासारखे होते ते मी आनंदाने गमावून बसलो आहे. आता मला कोणत्याही गोष्टीची आसक्ती नाही. आता फक्त परमेश्वराला दररोज मनोभावे एकच प्रार्थना करतो की, 'मंज़िल ना दे, चिराग ना दे, तिनके का ही सही, मगर तू आसरा तो दे, बरसों तेरी तपस्या में लगा हूँ, हे ऊपरवाले! मुझे तेरा पता तो दे. ■ ■

अज्ञानी जातीवादी सत्ताधारी आणि संविधानाचा विसर

स्वातंत्र्यानंतर भारतातील इतिहासाचे अज्ञानी सत्तेत आले असे म्हणता येणार नाही. पण जातीय द्वेष भावनेने प्रभावीत असलेल्या वैचारिकतेचे राजकारणी भारताच्या सत्तेत आले. त्यामुळे कायद्याचे बंधने झुगारून मनाला पटेल ती राजकीय सामाजिक व्यवस्था भारतात काँग्रेसपासून सुरुवात झाली. विशेषतः रूढी परंपरेचे वर्चस्व यांच्या वैचारिकतेत कायम झाले. काँग्रेसीयांनी तर परंपरा जोपासली मग राष्ट्रीय कार्यक्रम असो किंवा राजकीय असो त्यानिमित्त सरकारी कार्यालयात महापुरुषांच्या फोटोशिवाय काल्पनिक अंधश्रद्धेच्या देवीदेवता ठेवल्या नाहीत. फक्त युपी, एमपी, राजस्थान, गुजरात, बिहार ज्या प्रदेशात हिंदू अंधभक्तिमार्ग जास्त प्रमाणात विदेशी वैदिकांचे प्राबल्य होते, तिथे मनुवादी व्यवस्था रबविण्यात आली. महाराष्ट्रामधेही दूषित मनाचे अंधभक्त राजकारणी यातून सुटले नाहीत. भाजपा सत्तेत आल्यानंतर पूर्णतः राष्ट्रीय कार्यक्रमात सरकारी कामकाज कार्यालयात काल्पनिक अंधश्रद्धा देवीदेवता सर्रास ठेवण्यात आल्या आणि सर्व देश ईश्वर, परमेश्वर, दैव हस्तरेषा, अंधश्रद्धेच्या स्वाधीन करण्यात आला. भगव्या वस्त्राचा रंगाचा अर्थ कळो की न कळो शेंडीवाले नवतरून धळीकाठाचे धोतर, भगवी बंगाली, काही दाढी-मिशी डोक्याचे केस वाढविलेले भगव्या रंगाचे वस्त्र घालुन पूजा अर्चना कुंभमेले अंधश्रद्धेच्या जत्रांना पेव फुटले. सत्यनारायण कोरोनामध्ये प्रधानमंत्री स्वतः अंधश्रद्धेच्या आहारी जाऊन घरचे दिवे बंद करून टाट ताळ्या वाजवयाचे आदेश देशात द्यायला लागलेत. भाजपचे कार्यकर्ते मीडिया आणि विदेशातील भारतीय दुतावास मधील अधिकारी या अंधश्रद्धाळू भारतीय व्यवस्थेच्या प्रधानमंत्र्याला स्वतःचा विश्वगुरूंचा दर्जा देऊन गवगवा करायला लागलेत. जणूलाही आता स्वतंत्र भारत फक्त या प्रधानमंत्र्याच्याच भरोश्यावर विकास साधणार. काल्पनिक अंधभक्तीच्याच भरोश्यावर देश बांधल्या गेला. त्यात जनतेमध्ये बेरोजगारी वाढली, पूजा-अर्चना करणाऱ्यांचे खिसे भरल्या गेले. खाजगीकरण झाले. जनतेच्या सर्व सत्तेतील संस्था बनियाच्या हातात गेल्या. स्वस्त धन्य दुकानात फुकट धान्य देऊन लाचार समाज निर्माण झाला. शालेय अभ्यासक्रमात अंधश्रद्धा, रामायण, महाभारत, शिवमहापूराण, पांडवप्रताप, असे काल्पनिक कथा आल्या. मंदिर बनविण्यासाठी करोडो रुपयांची देशात उधळण व्हायला लागली. स्त्री ही उपभोगची वस्तू हाच नियम समोर मनूचा कायदा सत्तेत आला बलात्कार, स्त्री अत्याचार, देवा-धर्माच्या नावाने मंदिरात व्हायला सर्रास पुजारी करायला लागलेत. बलात्कार करून अल्पवयिन मुलींचे मंदिरात खुन व्हायला लागलेत, हिंदू धर्मीय हिंदू धर्मातील मागास अछुत जातींवर अत्याचार करायला लागलेत, खुन व्हायला लागलेत. 2026 च्या प्रजासत्ताक दिनाचे महत्व जाणूनबुजून विसरल्या गेले. महाराष्ट्राच्या चित्ररथात गणपती, अंधश्रद्धा, बाळ गंगाधर टिळ्काची कल्पना साकारण्यात आली. ती विदेशी पाहुण्यांना भारत सरकारनी दिल्ली देशाच्या राजधानीत प्रजास्ताक दिनाचे हेच महत्व दाखवन्यात आलेत. किव करावीसी वाटते या राजकीय व्यवस्थेची, शिकल्या सवरल्या पण अज्ञानी, जाणूनबुजून अंधश्रद्धा राष्ट्रीय कार्यक्रमात वापरणाऱ्या सत्ताधाऱ्यांची म्हणजे ज्या विषयाचा तो दिवस 26 जानेवारी तो विषयसुद्धा या सत्ताधारी राजकारण्यांना कळ्ला नाही किंवा माहित नाही असे म्हणता येत नाही. हे सर्व अंधश्रद्धाळू जाणूनच करतात. कारण मूळ भारतीय राजकारणी, सत्ताधारी हे मनुवादी विदेशी वैदिक पेशव्यांचे मूठभर लोकसमूहाचे मानसिक गुलाम आहेत. ते लोकसमूह या मुल भारतीयांना जातीय द्वेषभावनेने शूद्र म्हणून एका शूद्र जातीतील विश्वपंडित विद्वान डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी लिहिलेले भारताचे संविधान जे भारतीय विद्वानांनी मान्य केले ते संविधान भारताचे असूनही भारतीयांना अंमलात आणण्यासाठी हे विदेशी वैदिक, काल्पनिक अंधश्रद्धाळू मज्जाव करीत आहेत आणि हे मूळ भारतीय राजकारणी सर्व शूद्र त्या मनुवादी पेशव्यांचे मानसिक गुलाम झाले आहेत. राष्ट्रभिमान बाळगणाऱ्यांना राष्ट्रपिता महात्मा गांधी, पूर्व प्रधानमंत्री इंदिरा गांधी, राजीव गांधी, संजय गांधी, विलासराव देशमुख, सुभाषचंद्र बोस, गोपीनाथ मुंढे, अजित पवार यांचे नाहक जीव गेलेत. हे सर्व या मनुवादी व्यवस्थेच्या मूठभर लोकसमूहाने भारतात येऊन केले आणि करीत आहेत. जर भारतीय संविधानकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे राष्ट्रीय ज्ञान त्याचवेळेस काँग्रेसने स्वीकारले असते, अंगीकारले असते, संविधानावर अंमल झाला असता, आरएसएस संस्थेवर बंदी आणली असती, भारताच्या संविधानवर त्यांचेवर अंमल केला असता, तर आज भारत जंगलराज मनुवादी व्यवस्थेने बर्बाद झाला नसता. जनता आज इंग्रज, मोघलांपेक्षाही भयंकर गुलामीत जगली नसती. इंग्रज-मोघेलांनी सत्ता केली, भारताची बर्बादी केली नाही. आज जनता लाचारीने जगत आहे. रोज लुटल्या जात आहे. भारताचे पोलीस भारतीय जनतेवर अत्याचार करीत आहे. प्रधानमंत्री या व्यवस्थेच्या बाबत लाल किल्ल्यावरून एकही शब्द उचारीत नाही. कारण त्यालाही आपल्या जीवाची भीती आहे. एवढी भयंकर दहशत या मनुवादी विदेशी वैदिक व्यवस्थेची आपल्याच भारत देशात भारतीयांवर निर्माण करण्यात आली आहे. आपल्याच देशात आपल्याच प्रजासत्ताक दिनाचे, संविधानाचे महत्व, प्रजासत्ताक दिनाला चित्ररथद्वारे दाखवू शकत नाही. एवढेच काय आपल्याच भारतीय महापुरुषांच्या नावाचा उल्लेख भाषणात नाशिकच्या पालकमंत्र्याने केले नाही. एवढे लाचार गुलाम हे सत्ताधारी राजकारणी भारतात जगत आहेत' 'वर्षाला काही करोड रु विनाकारण या विदेशी, वैदिक, अंधश्रद्धाळू, काल्पनिक, अज्ञानी अप्रामाणित मनुवादी प्रमुखाच्या सुरक्षेकरिता भारताचा खर्च केल्या जात आहे. श्रमिकांचा, शेतकऱ्यांचा, मजुरांचा, कर्मचाऱ्यांच्या श्रमघामाचा मेहनतीचा हा पैसा दिल्लीतील आरएसएस कार्यालयासाठी खर्च करण्यात आला. मूळ भारतीय बेघर आहेत. म्हणून संत कबीरांनी म्हटले, 'कबीरा कहे ये जग अंधा, अंधी जैसी गाय बच्छडा था जो मर गया, झूठी चांब चबाय' 'आता तर चक्क शैक्षणिक क्षेत्रात विदेशी वैदिक पेशवेशाही भारतात वास करायला लागली. आमच्याच भारतात भारतीय विद्यार्थ्यांवर झालेल्या अन्याय अत्याचाराची दखल घेतल्या जाणार नाही. फक्त आणि फक्त विदेशी वैदिकांच्या मुलांना आपल्याला भारतात सर्व सुविधा उपलब्ध होतील. वर्ण व्यवस्थेनुसार भारतीय मूळ विद्यार्थ्यांना शूद्र म्हणून त्या व्यवस्था मिळणार नाहीत. ज्या सुविधा मनुवादी विद्यार्थ्यांना मिळतील भारतातील न्यायाधीश, आयुक्त अधिकारी सर्व पोलीस सर्व खाते मनुवादी गुलामीत जगत आहेत. त्याचे उदाहरण अयोध्येचे राम मंदिराचा, भारतीय सुप्रीम कोर्टाचा, बाबरी मस्जिदचा निकाल आणि पूर्व सुप्रीम कोर्ट जस्टीस भूषण गवईवर कोर्टात बूट मारण्यासाठी झालेले प्रकरण होय. जर भारताचे सुप्रीम जस्टीस मनुवादी विदेशी पेशवे वैदिकांचे गुलाम मानसिक आजारी नसते तर हे सर्व अपप्रकार भारतात घडले नसते'. भारतीय वास्तव सत्य भारताचा महापुरुष यांचा इतिहास नष्ट करण्यात आणि काल्पनिक मनुवाद भारतात रुजविण्यात विदेशी वैदिक श्रेष्ठ ठरलेत यशस्वी ठरलेत जर भीमा कोरेगावची महार यशस्वीता शालेय शिक्षणात राष्ट्रनिष्ठा म्हणून शिकविल्या गेली असती तर आज ही अवस्था भारताची झाली नसती, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे राष्ट्रीय ज्ञान विकासाचे महत्व धम्मदिक्षा मधील बाविस प्रतिज्ञा आचरणात शिकवल्या असत्या तर भारताची ही दयनीय अवस्था आज झाली नसती याला जबाबदार आजचे कालचे अंधश्रद्धाळू राजकारणी सत्ताधारी आहेत. ज्यांनी गांधीपासून अजित पवाराचे होणारे मृत्यू आपल्या डोळ्यांनी बघितले 'या सर्व बाबींचा विरोध करणारा भारतात फक्त एक वर्ग आहे. जो बुद्ध कबीर सर्व पुरोगामी सर्व संत महापुरुष फुले, शाहू, डॉ. आंबेडकर कांशीरामजीचे वैचारिकतेने जागरूक आहे संविधानाचे पालन करणारे आहेत. भलेही ते सत्तेत नाहीत. भारताच्या मुख्य राजकीय प्रवाहात नाहीत. ■ ■

अनिरुद्ध शेवाळे
मो. 9823368332

जिद्दी व मेहनती भीमाबाई रामजी सकपाळ (आंबेडकर)

भारतरत्न तथा भारतीय संविधानाचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मातोश्री भीमाबाई रामजी सकपाळ (आंबेडकर) यांचा जन्म 14 फेब्रुवारी 1854 ला ठाणे जिल्ह्यातील आंबेटेंभे तालुका मुरबाड येथे झाला. त्यांचे वडील धर्मा पंडित हे सैन्यामध्ये मेजर म्हणून नोकरीला होते. त्यांच्या कुटुंबातील बहुतेक पुरुष हे सैन्यात नोकरीला असल्याने त्यांची आर्थिक परिस्थिती खूप चांगली होती. काही कारणाने ते मुरबाड येथे राहायला आले व त्यांनी आपले पंडित आडनाव बदलवून मुरबाडकर केले. मुरबाड मधील सर्वात श्रीमंत म्हणून त्यांची त्याकाळी ओळख होती. त्यांना दोन मुली व एक मुलगा होता. ते भीमाबाई यांचा सर्वात जास्त लाड करत होते. असे सांगितले जाते की त्यांच्या अती लाडामुळे भीमाबाई खूप तापट, हट्टी, जिद्दी झाल्या होत्या. भीमाबाई लहानपणापासून तापट तसेच वाचाळ असल्याने घरातील मंडळी बऱ्याचदा हैराण होऊन जायचे. त्यामुळे प्रसंगी ते भिमाबाईंना मारत असत. मार खाण्यात व मारण्यात त्या नेहमी पुढे असत. 1866 मध्ये रामजी सपकाळ हे सैन्यात शिपाई म्हणून नोकरीस लागले. धर्मा पंडित व रामजी सपकाळ एकाच ठिकाणी नोकरीस असल्याने दोघांची गाठभेट होत असे, या भेटीतून धर्मा पंडित यांनी त्यांची मुलगी भिमाबईचा विवाह रामजी सोबत लावण्याचा विचार घरातील अन्य मंडळींना बोलून दाखविला. मात्र घरातील मंडळींनी रामजी एक शिपाई आहे, तेंव्हा आपल्या कुटुंबाला ते शोभणारे नाही असे सांगून विरोध केला. असे असले तरी धर्मा पंडित आपल्या विचारावर ठाम होते. त्यांनी त्यांचा विचार रामजी यांचे वडील मालोजी यांचेकडे बोलून दाखविला. मालोजी मुलगी (भीमाबाई) बघायला गेले, त्यांनी मुलगी पसंत असल्याचे सांगितले. असे असले तरी भीमाबाई यांचे अन्य नातेवाईक खासकरून महिला नाराज होते. घरात चर्चा करीत असता धर्मा पंडित यांनी रामजी यांचे वर्तन, स्वभाव, देखणेपण सांगितले व मुलगा माझ्याच देखरेखी खाली असल्याने मुलगी सुखात राहील असे सांगितले. त्यांच्या भावांनी लग्नास संमती दिली. 1867 मध्ये रामजी व भीमाबाई यांचा विवाह मुरबाड येथे अत्यंत थाटात संपन्न झाला. हा विवाह एखादा शाही विवाह वाटावा या स्वरूपाचा होता. अस्पृश्य समाजात तसेच अन्य लोकांमध्ये या विवाहाची बरीच चर्चा झाली. भीमाबाई यांना त्यांच्या वडिलांनी लग्नानिमित्त बरीच दागिने दिले होते. पुढे रामजी यांनीसुद्धा त्यांना बरीच दागिने करून दिली. रामजी यांची आर्थिक परिस्थिती तशी चांगली होती. असे असले तरी भीमाबाई जेंव्हा कधी माहेरी जात तेंव्हा त्यांचे आई, वडील सोडले तर अन्य कोणी त्यांचेशी चांगले बोलत नसत. आमच्यापेक्षा तुझी आर्थिक परिस्थिती गरिबीची आहे म्हणून सारखे टोमणे मारत होते. अश्याच एका भेटीत त्यांना असे टोमणे असह्य झाले व त्यांनी त्यांच्या सर्व नातेवाईकांना ठणकावून सांगितले की जोपर्यंत मी तुमच्यापेक्षा अधिक दागिने मिळवत नाही तोपर्यंत तुमच्या घरी येणार नाही, असे सांगून त्या तडक घरी निघून आल्या. नातेवाईकांचे शब्द जिव्हारी लागल्याने व त्यांच्यापेक्षा अधिक दागिने घेण्याच्या जिद्दीने त्या विचार करू लागल्या व स्वतः मिळेल ते काम करू लागल्या. सांताक्रुज येथे असताना त्या खडी फोडायला लागल्या. रस्त्याच्या कामावर खडी पसरविणे, डांबर टाकणे सारखी कामे करू लागल्या. मिळणाऱ्या मजुरीतून दागिने विकत घेणे सुरू केले व बरीच दागिने विकत घेतले. असे असले तरी माहेरची मंडळी आपल्याला कमी लेखतात म्हणून त्या माहेरी जात नव्हत्या. मात्र माहेरचे कोणी आले तर त्यांची सरबराई त्या करत असत. माहेरच्या लोकांनी व रामजी यांनी त्यांची समजूत काढली व माहेरी जाण्याविषयी सांगू लागले. तेंव्हा कुठे तब्बल 14 वर्षानी त्या माहेरी गेल्या. भीमाबाई यांचा स्वभाव पुढे पुढे खूप बदलत गेला. त्यांच्यातील तापटपणा बराच कमी झाला. माहेरच्या लोकांनी त्यांना अपमानित केले असले तरी त्या त्यांच्या समवेत चांगल्या राहू लागल्या. सर्वांशी प्रेमाने व सहकार्याने त्या राहू लागल्या. पतींच्या सांगण्याप्रमाणे त्या घरात धार्मिक विधी करत असत. कबिरपंथ स्वीकारल्यानंतर पतीसोबत कबिराचे दोहे त्यासुद्धा म्हणू लागल्या. घरात नियमित पूजापाठ करून उपास धरू लागल्या. त्यांनी त्यांच्या मुलांवर धार्मिक संस्कार केले. आज त्यांच्या माहेरी म्हणजेच आंबेटेंभे येथे सुमारे अडीच कोटी रुपयाचे समाज मंदिर समाजकल्याण विभागातर्फे उभारण्यात आले आहे. या करिताची जागा त्याच गावातील दानशूर दाजी लक्ष्मण खरे यांनी दान दिली आहे. धर्मा पंडित (मुरबाडकर) यांच्या परिवारातील काही मंडळी (पाचवी पिढी) आजही या गावी राहत आहेत. 18 व्या शतकातील त्यांचे राहते घर आजही तशेच उभे आहे. भीमाबाई यांच्या माहेरी त्यांच्या संदर्भाने खरेतर एखादे स्मारक होणे, त्यांचा पुतळा उभारणे, त्यांचे राहते घर स्मारक रुपात जतन करणे गरजेचे आहे. तसे या गावी बौद्ध वस्तीखेरीज भीमाबाई यांच्या अनुषंगाने इतरत्र काही दिसत नाही. या संदर्भाने गावातील जनतेने वा त्यांच्या परिवाराने काही ठोस कार्य करणे गरजेचे आहे. ■ ■

जयसिंग वाघ
मो.9881928881

आजच्या वर्तमान परिस्थितीत आंबेडकरी चळवळीची भूमिका अत्यंत महत्वाची ठरणारी आहे. त्यासाठी पुन्हा पुन्हा आंबेडकरी तत्त्वज्ञान आपल्याला समजून घ्यावे लागेल. कारण की कुठलीही चळवळ म्हटले की त्या एका चळवळीचे एक तत्त्वज्ञान असते. चळवळी भटकण्याच्या मूळ कारणात चळवळीच्या तत्वज्ञापासून फारकत घेणे वा भटकणे. आणि म्हणून चळवळी च्या तत्वज्ञानाविषयी साहित्य संमेलनातून, शिबिरातून, लिखाणातून वारंवार उजळणी होणे गरजेचे आहे.

वर्तमान परिस्थितीत आंबेडकरी चळवळीची भूमिका

आंबेडकरी चळवळीचे तत्वज्ञान समता, न्याय, स्वातंत्र्य, बंधुता या गोष्टींचा पुरस्कार. असे एका वाक्यात ठळकपणे सांगता येईल. रक्ताचा एकही थेंब न सांडवता माणसाला माणूस म्हणून प्रतिष्ठा मिळवून देणे ही आंबेडकरी चळवळीचे मुख्य ध्येय आपल्याला एका वाक्यात अधोरेखित करता येईल. तरी आंबेडकरी तत्वज्ञान म्हटले की आपल्याला डॉ. बाबासाहेबांचे विचार मुळातून जाणून घ्यायला पाहिजेत. डॉ. बाबासाहेबांचे विचार आपल्याला जाणून घ्यायचे असेल तर त्यांचे पूर्ण जीवन कार्य त्यांनी वेगवेगळ्या प्रकारचे केलेले आंदोलने, त्या संबंधाने प्रकट केलेले विचार, त्यांनी उभारलेल्या संस्था या सगळ्यांचा एकत्रित आपल्याला विचार केला पाहिजे. त्यांची संदर्भ आपल्याला लक्षात घेतले पाहिजेत. अलीकडे होते काय की डॉ. बाबासाहेबांचे विचार, कोट्स हे सुटे सुटे समोर येतात आणि मग अनेक जण त्याचा विपर्यासही करताना आपल्याला दिसून येतात. तर आंबेडकरी चळवळीमधील कार्यकर्त्यांनी या गोष्टीचे भान ठेवले पाहिजे. कारण की याचा फायदा विरोधकही घेतात. विरोधकही मग या डॉ. बाबासाहेबांच्या अशा सुट्या सुट्या विचारांच्या कोट्सचा उपयोग करताना आपल्याला दिसतात, पण डॉ. बाबासाहेबांचे हे विचार कोणत्या परिस्थितीत त्यांनी व्यक्त केलेले होते किंवा त्यामागील काय संदर्भ होते व त्यावेळची परिस्थिती काय होती या सर्वांचा आपल्याला एकत्रित विचार करता आला पाहिजे आणि म्हणून आंबेडकरी चळवळ जर आपल्याला योग्य दिशेला न्यायची असेल किंवा योग्य दिशेने कार्यप्रवण ठेवायची असेल तर आपल्याला डॉ. बाबासाहेबांची हे विचार, संदर्भ, तत्कालीन परिस्थिती सर्व लक्षात घेऊन तत्त्वज्ञानाच्या स्वरूपात नेहमीच आठवणीत ठेवावे लागेल. बहुआयामी असणारे डॉ. बाबासाहेब त्यांनी समाजशास्त्रज्ञ म्हणून केलेले कार्य, मांडलेले विचार, अर्थशास्त्रज्ञ म्हणून केलेले काम त्या संदर्भाने मांडलेले विचार आणि एक राजनीतीतज्ञ म्हणून त्यांनी वेळोवेळी घेतलेली भूमिका या सगळ्या गोष्टींचा आपल्याला एकत्रित विचार करावा लागणार आहे. त्यांनी स्थापन केलेली बहिष्कृत हितकारणी सभा, स्वातंत्र मजूर पक्ष, तिन्ही गोलमेज परिषदांमध्ये मांडलेली भूमिका, शेड्यूल कास्ट फेडरेशन आणि आरपीआयची ब्ल्यू प्रिंट आणि संविधान निर्माते म्हणून केलेले काम या सगळ्या गोष्टी मधून आपल्याला डॉ. बाबासाहेबांचे विचार स्पष्ट होत जातात आणि आंबेडकरी चळवळीचे जे तत्वज्ञान आहे ते स्पष्ट होत जाते. लोकशाही ही फक्त राजकीय न राहता ती सामाजिक आणि आर्थिक कशी होईल यावरही डॉ. बाबासाहेब मत मांडतात आणि ती फक्त राजकीय न राहता सामाजिक आणि आर्थिक व्हाही या संदर्भाने आपण सर्वांनी प्रयत्न करावे यासाठी ते वेळोवेळी आपली भूमिका मांडतात. ती तशी झाली तरच यशस्वी होईल आणि पूर्णर्थाने शेवटच्या माणसाची प्रगती होईल. जोपर्यंत लोकशाही ही सामाजिक आणि आर्थिक होत नाही तोपर्यंत राजकीयदृष्ट्या ती किती निष्क्रिय ठरू शकते हे आपल्याला वर्तमान परिस्थितीवरून लक्षात येते. ही सामाजिक आणि आर्थिक लोकशाही का होऊ शकली नाही? आंबेडकरी चळवळीचे वर्तमान चिंतन व यासंदर्भाने डॉ. बाबासाहेबांनी सांगितलेले लोकशाही यशस्वीतेचे मार्ग, तसेच लोकशाही समोरील आव्हाने, इशारे आपल्याला लक्षात घ्यावे लागतील. राज्य समाजवाद यासाठी किती महत्वाचा आहे व राज्यकर्ते का तो यशस्वी करू शकले नाहीत. आपण त्या संदर्भाने केलेल्या चळवळी याचाही विचार आता करायची वेळ आली आहे. आर्थिक उन्नतीचे स्वप्न या राज्य समाजवादातच आहे? ही आपल्याला माहित आहे. त्यादृष्टीने आपल्या चळवळीने आता भूमिका घ्यावी लागेल. कारण राजकीय सत्तेबरोबर आर्थिक सत्ता किती महत्वाची आहे? वर्तमान परिस्थितीत आपण पाहतो आहोत. आपली आर्थिक उन्नती, आर्थिक पकड ही नेहमीच नीतिमत्तेला सोडणार नाहीच. इतर आर्थिक सत्ता राजकीय सत्तेशी हात मिळवणी करून सामान्य, स्थानिक लोकांचे कसे शोषण करतात. खनिज संपत्ती, जमीन-जंगले यावर अधिकार मिळवण्यासाठी कसे अत्याचार करतात? मणिपूर सारख्या उदाहरणावरून दिसून येते आणि म्हणून राज्यकर्ती जमात होण्याबरोबरच आर्थिक उन्नतीही, आर्थिक बळ, सत्ता हवी आहे. बाजारपेठेवर आपण लक्ष ठेवून राहणे फक्त यांचसाठी नाही तर शोषणाच्या अनेक क्लृत्या अलीकडच्या आपल्याला ओळखता येतील. खरे तर भारतातील शोषण विरोधी सर्व चळवळी या आंबेडकरी चळवळीशी फारकत घेऊच शकत नाही. प्रत्येक चळवळीत मग ती स्त्रीवादी चळवळ असो, आदिवासी चळवळ असो, व्यक्तीच्या प्रतिष्ठासाठी झटणारी चळवळ संविधानाचा आधार घेते. संविधानात व्यक्ती म्हणून सर्वांना प्रतिष्ठा आहे. संविधानच मुळी आंबेकडरी तत्वज्ञान आहे. ही व्यक्तीची प्रतिष्ठा प्राप्त करवून देण्यासाठी एकमेकात बंधुभाव रुजणे किती महत्वाचे आहे हे सांगताना डॉ. बाबासाहेब म्हणतात की बंधूभावा शिवाय स्वातंत्र्य, न्याय, समता हे रंगाच्यावरील पापुद्राप्रमाणे आहे. या देशातील शेवटच्या व्यक्तीचे हित हे माझेच हित आहे, ही भावना म्हणजे बंधुभाव. या बंधुभावाच्या भावनेतूनच राष्ट्रीयत्वाची भावना निर्माण होते आणि या भावनेतूनच राष्ट्र घडत असते. खरा राष्ट्रवाद हाच. पण अलीकडे धार्मिक कट्टरता व द्वेष ही भावना मोडकडीस आणू पाहत आहे. कट्टरता व द्वेष राष्ट्रवादाचा नवा चेहरा होऊ पाहत आहे आणि म्हणून याही विरुद्ध आपली ताकद एकवटावी लागणार आहे. जातीव्यवस्थेच्या निर्मूलनाच्या कार्याचे महत्व ही पुन्हा पुन्हा जाणून त्या दिशेने कार्यरत कसे राहता येईल याही दिशेने चिंतन करून शोषण व भेदाच्या विरोधी असणाऱ्या भारतातील सर्व चळवळी या आंबेडकरी चळवळीचाच एक भाग आहेत. जाणून वाढत्या जबादारीचे दायित्व स्वीकारणे वास्तव परिस्थितीत महत्वाचे आहे. वर्तमान परिस्थितीत 'फॅसीझमचा धोका' सर्वात मोठे आव्हान या सर्वच चळवलीसमोर आहे आणि सर्वार्थाने या आव्हानाला कुणी समोर उत्तर देऊ शकत असेल तर आंबेडकरी चळवळ आणि म्हणून सर्व शोषण विरोधी चळवळींना भारतातच नव्हे तर भारताबाहेरही बळ देण्याचे कामही या आंबेडकरी चळवळीवर आहे. आंबेडकरी चळवळ वैश्विक आहे. तिचे महत्वही वैश्विक आहे. वर्तमान काळात जागतिक पटलावर अधोरेखित होते आहे. आंबेडकरी चळवळ ही मुख्यतः तीन पातळ्यावर काम करील हे लक्षात घ्यावे लागेल. तिने ते करावे असे डॉ. बाबासाहेबांना मुळातून वाटायचे.

1) राजकीय पटल :- राजकीय सत्ता मिळवण्यासाठी क्र. क्क द्व ची स्थापना त्यांनी केली. ती शेकाप ला बरखास्त करून. कारण फक्त शेड्यूल कास्ट इथपर्यंतच राजकीतय पक्ष मर्यादित राहावा असे डॉ. बाबासाहेबांना वाटत नव्हते तर एक मोठा आपला विचारांचा एक राजकीय पक्ष असावा, सर्व शोषित पिढीत बहुजन वर्ग यांच्या हिताचा पक्ष आणि त्यांची सत्ता. ती मिळवण्यासाठी त्यांनी आरपीआयची स्थापना केली आणि आरपीआयची ब्ल्यू प्रिंट आपण बघितली तर संविधानामध्ये जी तत्वे दिलेली आहेत तीच तत्वे आहेत. सत्ता मिळवण्यासाठी समविचारी पक्षांसोबत गटबंधन करायची वेळ आल्यास करणे असेही ते सुचवितात. तसेच विरोधी विचारसरणी सोबत कधीही जाऊ नये हेही स्पष्ट करतात. आता आपला पक्ष कोणता जो सर्व वंचितांच्या, शोषितांच्या हिताचा विचार करील, जो विरोधी विचारसरणीला शरण जाणार नाही याचा विचार, भूमिका चळवळीने घ्यायला हवी.

2) सामाजिक पटल :- सामाजिक न्याय, हक्क यासाठी कायदेशीर लढाई, जाणीव जागृती, आंदोलने, जातीनिर्मूलन.

3) तिसरे व महत्वाचे म्हणजे धार्मिक पटल :- 15 ऑक्टोंबर 1956 ला नागपूर येथे दीक्षाभूमीवर त्यांनी अत्यंत महत्त्वाचे भाषण केले. त्यात त्यांनी स्पष्ट भूमिका मांडलेली आहे की आपल्याला राजकीय हक्क प्राप्त करून घ्यावयाचेच आहेत, ते आपण करूच पण बौद्ध म्हणून आपली आता नैतिक जबाबदारी वाढणार आहे. वाढली आहे. भारताला बौद्धमय बनवण्याचे स्वप्नही ते पाहतात. कारण की माणसाला जर माणूस म्हणून प्रतिष्ठा मिळवून द्यायची असेल तर भारत हा बौद्धमय कसा करता येईल किंवा भारत हा बौद्धमय झाला तरच सर्व शोषणातून आपल्याला मुक्ती मिळू शकते आणि म्हणून भारताला बौद्धमय करण्यासाठी बुद्धाचा तत्त्वज्ञानाचा प्रचार प्रसार कसे महत्वाचे आहे, आपल्याला तो करता आला पाहिजे किंवा ती आपली नैतिक जबाबदारी आहे. आपण ती स्वीकारली पाहिजे असे डॉ. बाबासाहेब आपल्याला या भाषणातून सांगताना दिसतात. म्हणजेच राजकीय, सामाजिक आणि धार्मिक म्हणजेच धम्मप्रचार, प्रसाराचे काम या तिन्ही पातळीवर आपल्याला ही चळवळ न्यावी लागेल, असे एकूण डॉ. बाबासाहेबांच्या विचाराचा सार होता. त्यासाठी स्वतः ते आपल्या आयुष्यतील एकेक मिनिट कीती महत्वाचा आहे हे सांगतांना क्र. S. S. च्या उरावर म्हणून मी धम्मप्रवर्तन दिनासाठी नागपूर निवडले असे कोणी म्हणत असतील तर मुळीच नाही. कारण आपले नाक खाजवून दुसऱ्याला अपशगूण करण्यासाठी, मजजवळ वेळ नाही. नाग वंशियांचा बौद्ध संदर्भ लक्षात घेऊन मी ही भूमी निवडली असे ते सांगतात. बुद्धाचा धम्मच माणसाच्या उन्नतीचा मार्ग आहे आणि म्हणून डॉ. बाबासाहेव राजकीय, सामाजिक सुधारणेबरोबरच नीतिमान भारत घडवण्यासाठी आपली बौद्ध म्हणून जबाबदारी निश्चित करतात. असे पंथ किंवा गट जे फक्त माणसाचे शरीर, त्याचे पोषण करण्यासाठी लागणारे अन्न व भौतिक सुविधा याचाच विचार करतात व निरोगी मनाचा विचार करीत नाहीत ते पंथ किंवा गट मनुष्याला मन आहे व ते सुसंस्कृत झाले पाहिजे, हे विसरतात. मी त्या मतांचा नाही असे डॉ. बाबासाहेब सांगतात. मन सुसंस्कृत बनवले पाहिजे असा आग्रह डॉ. बाबासाहेब धरतात. कारण याशिवाय मानव जातीचा उत्कर्ष झाला असे म्हणता येणार नाही. असे ते म्हणतात. जे लोक, पंथ किंवा देश अन्नाशिवाय माणसाचा सुसंस्कृत मनाशी संबंध नाही असे समजतात. त्या लोकांशी संबंध ठेवण्याचे मला काहीच प्रयोजन नाही असे स्पष्टच ते बोलतात. एकूणच डॉ. बाबासाहेब बुद्ध धम्माच्या प्रचार-प्रसार विषयी आणि आचरणाविषयी आणि आपल्या नैतिक जबाबदारी विषयी किती संवेदनशील होते हे आपल्याला दिसून येते आणि म्हणूनच या अनुषंगाने भारतीय बौद्ध महासभेचे कामही आपल्याला मोठ्या ऊर्जेने गतिमान करावे लागणार आहे. बौद्ध सांस्कृतिकीकरणाच महत्वाचे काम या माध्यमातून निरंतर अग्रक्रमाने ठरवावे लागेल. एकूणच राजकीय, आर्थिक, सामाजिक-सांस्कृतिक या पातळ्यावंर आंबेडकरी चळवळीतील सर्व कार्यकर्ते, साहित्यिक व सर्व आंबेडकरवादी सामान्य नागरिक यांनी या दिशेने चिंतन, कार्य करावे. वर्तमान परिस्थितीत आंबेडकरी चळवळीची ही भूमिका महत्वाची ठरणार आहे. एकूण वास्तव परिस्थितीत आंबेडकरी चळवळ अधिक जोमाने, सजगतेने गतिमान करण्याची आवश्यकता आहे. कारण हिरव्या बागा तुडवीत येणाऱ्या झुंडी बेमुरवतपणे येताहेत. यांना पायबंद घालून हिरव्या बागा पुन्हा फुलविण्याचे सामर्थ आपल्यात आहे. सर्वभेदाच्या पल्याडचा स्वागतार्ह विचार आपल्याजवळ आहे. कारण आपण बुद्धाचे पाईक आहोत. डॉ. बाबासाहेबांचे अनुयायी आहोत. ■ ■

माधुरी वसंतशोभा
मो. 9049329350

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प -८७

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळा न्यू नेहरू नगर चौक महाळगी चौक, रिंग रोड, नागपूर.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या पुतळा परिसरात शाळा, वाचनालय सुरू आहे. हा परिसर सामाजिक कार्याचे ठिकाण आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना अभिप्रेत असलेला विचारकार्य आणि सांगितलेल्या मार्गावर चालण्याचा येथिल संस्थेने संकल्प केलेला आहे. शेजारी शोषित, पीडित लोकांची झोपडपट्टी आहे.

संवाद मित्र,कपिल नारनवरे
मो.9370773608

दीक्षाभूमीवर वंदना संघाच्या धम्मघोष मासिकाचे प्रकाशन

नागपूर : 'वंदना संघाचा धम्मघोष' या 19.5 व्या मासिकाचा प्रकाशन सोहळा दीक्षाभूमीवर नुकताच झाला. याप्रसंगी धम्मघोष मासिकाचे मुख्य संपादक प्रा. देवीदास घोडेस्वार यांनी आपल्या प्रास्ताविक भाषणात, सरकारने निवडणूकीवर आणलेल्या विधेयकाबद्दल विचार व्यक्त केले. देशात लोकसभा आणि राज्य विधानसभांच्या एकत्रीत निवडणूका घेण्यासाठी संसदेत संविधान संशोधन विधेयक मांडण्यात आल्याची माहिती त्यांनी दैनिक बहुजन सौरभमध्ये प्रकाशित बातमीच्या आधारावर दिली. वास्तविक या विधेयकामुळे संविधानाने स्थापित संसदिय लोकशाही प्रणालीला तडा जात आहे. परंतु माजी सरन्यायाधीश भूषण गवई यांनी संविधानाची 129 दुरूस्ती विधेयक हे संविधानाच्या मूलभूत रचनेला बाधा आणणारे नसल्याचे संयुक्त सांसदीय समितीसमोर मत नोंदविले आहे. या बातमीची दखल आतापर्यंत कोणत्याही वृत्तपत्राने घेतली नाही. परंतु सदर बातमी बहुजन सौरभमध्ये प्रकाशित झाली आहे, त्याबद्दल दैनिक सौरभच्या संपादकाचे प्रा. घोडेस्वार यांनी जाहीर अभिनंदन केले. कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी, माजी ऊर्जामंत्री आणि वंदना संघाचा धम्मघोष मासिकाचे आश्रयदाते डॉ. नितीन राऊत यांनी धम्मघोष मासिकाचे विमोचन झाल्याची घोषणा केली. 'एकीकडे संविधानाचा जागर करणारा धम्मघोष आहे तर दुसरीकडे केंद्र सरकारचा 2026-27 चा अर्थसंकल्प आहे. पण हा अर्थसंकल्प केवळ आकड्यांचा मायाजाल आहे. 1990 साली 5 लोकांपासून सुरू झालेला वंदना संघ आज ज्ञानवृक्ष बनला आहे. 'मै अकेला ही चला था जानिब ए मंजिल मगर, लोग जुडते गये और कारवां बढता गया' असे डॉ. राऊत यांनी वंदना संघाचे वर्णन केले. धम्मघोष मासिकाचे संपादकीय कार्य नवीन पीढीकडे सोपविले जाणे ही प्रा. घोडेस्वार यांची कृती अभिनंदनिय आहे. धम्माचा संदेश केवळ श्रद्धेपुरते मर्यादित न ठेवता तो समाजपरिवर्तनाच्या कृतीत उतरवण्याचे वंदना संघाचे प्रयत्न स्तुत्य असल्याचे विचार डॉ. राऊत यांनी व्यक्त केले. फोटोग्राफी प्रमोशन ट्रस्टला 20 वर्षे पूर्ण झाले, त्यानिमित्ताने सुप्रसिद्ध जाहंगीर आर्ट गॅलरी, मुंबई येथे 18 ते 24 मार्च 2026 या कालावधीत फोटो प्रदर्शनी आयोजित केली आहे. यात महाराष्ट्रातून नागपूरचे राजेंद्र हर्षवर्धन यांची फोटोग्राफीमध्ये एकमेव निवड झाल्याची माहिती हर्षवर्धन यांनी सभेला दिली. 2007 पासून सुरू असलेल्या धम्मघोष मासिकाचे विचार स्वतंत्र आहेत तसे धाडसीसुद्धा आहे असे अतिथी डॉ. विठ्ठलराव कोंबाळे यांनी विचार व्यक्त केले. या प्रसंगी धम्मघोष मासिकाच्या कार्यकारी मंडळाच्या छाया खोब्रागडे, संदेश थुल, प्रा. डॉ. जलदा ढोके, सुगंधा खांडेकर, प्रा. प्रज्ञानंद माटे, प्रा. डॉ. सुदेश भोवते प्रामुख्याने उपस्थित होते. रेवनदास लोखंडे यांनी संविधानाच्या उद्देशिकेचे वाचन केले. संचालन विठ्ठलराव डांगरे यांनी केले. दादाराव बनसोड यांच्या समापन गाथाने कार्यक्रमाची सांगता झाली. सभेला अनेक गणमान्य नागरिक उपस्थित होते.

आंबेडकरी चळवळीतील गत काळातील वैभव आज हरवले : संभाजी बिरांजे

महेंद्र गायकवाड यांच्या तीन पुस्तकाचे प्रकाशन

नागपूर : आंबेडकरी चळवळीतील गत काळातील वैभव आज हरवले आहे. चळवळीतील झपाटलेपण चळवळ जीवंत ठेवण्यासाठी मदत करते. हीच आज काळाची गरज आहे. दत्ता कट्टी यांच्यासारख्या कार्यकर्त्यांची गरज आज समाजाला आहे. असे प्रतिपादन इतिहास संशोधक संभाजी बिरांचे यांनी केले. सिताबर्डी येथील विदर्भ हिंदी मोरभवनच्या अर्पण सभागृहात महेंद्र गायकवाड यांच्या रिपब्लिक चळवळीचे आधारस्तंभ ॲड. दत्ता कट्टी ऐतिहासिक पत्रे आणि लेखनकार्य (संपादन) या पुस्तकासह, सत्याला ग्लानी का आली? या कविता संग्रह, बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे अनुभव आणि आठवणी या तीन पुस्तकांचे प्रकाशन करण्यात आले. अध्यक्षस्थानी आंबेडकरी चळवळीचे भाष्यकार प्रा. अशोक गोडघाटे, डॉ. अनमोल शेडे, डॉ. मच्छिंद्र चोरमारे यांची उपस्थिती होती. कविता संग्रहावर भाष्य करताना डॉ. अनमोल शेंडे म्हणाले की, व्यक्तीचे मानसविश्व धर्माने वेढलेले आहे. वर्तमान स्थितीत माणसांपेक्षा धर्म महत्वाचा असेच काही चित्र समाजात उभे ठाकले आहे. महेंद्र गायकवाड यांच्या पुस्तकाचे वेगळेपण महाराष्ट्रातील आंबेडकरवादी 13 लेखकांच्या आठवणीतील संदर्भ या पुस्तकात मांडण्यात आले आहे. यापैकी एक लहान लहान मात्र ऐतिहासिकदृष्ट्या महत्वाचा प्रसंग प्रा. गोडघाडे यांनी यात नमुद केले आहे. ताराचंद खांडेकरांनी चळवळीची चिकित्सा आणि कार्यकत्यांचे काण टोचणारे लेख यात दिले आहे. असे डॉ. मच्छिंद्र चोरमारे म्हणाले. संचालन राजन वाघमारे यांनी केले. ॲड. दत्ता कट्टी ऐतिहासिक पत्रे या पुस्तकात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी दत्ता कट्टी यांना लिहीलेली पत्रे आणि ॲड. कट्टी यांनी दिलेल्या इंग्रजी पत्राचा मराठी अनुवाद या पुस्तकात दिला आहे. त्यांनी संत साहित्याचा आढावा आणि बौद्ध धर्मांतराची गरज याची मांडणी यात केली आहे. असे प्रतिपादन डॉ. मच्छिंद्र चोरमारे यांनी केले.

महत्वाचे

21 फेब्रुवारीला ललित लेखन मार्गदर्शन व बहुभाषिक कविसंमेलन

नागपूर : लालित्यपूर्ण लेखन म्हणजे भावना, विचार आणि कल्पनांचे सौंदर्यपूर्ण, कलात्मक व रसाळ भाषेत केलेले प्रकटीकरण होय. यात भाषेचा अलंकारिक वापर, लयबद्धता, उत्कटता आणि शब्दांची निवड अशी असते की, वाचकाला केवळ माहिती न मिळता सौंदर्यानुभूती व भावनिक आनंद मिळतो. हे ललित साहित्याचे प्रमुख वैशिष्ट्य आहे. असे लेखन सर्वांनाच करायला आवडेल, पण नेमक्या शब्दांना भावनेच्या रेशमी गाठीत सर्वांनाच बांधता येत नाही आणि म्हणूनच भारती भाईक, ललित लिखाणाचे खास आपल्याला मार्गदर्शन करणार आहेत. तसेच जागतिक मातृभाषा दिनानिमित्त बहुभाषिक कविसंमेलनामध्ये 9 भाषांमध्ये आपल्याला कविता सुद्धा ऐकायला मिळणार आहेत. साहित्य विहार संस्थेच्या संस्था सचिव मंदा खंडारे यांनी सहभागी होण्याचे आवाहन केले आहे.

गुरु रविदास यांची 601वी जयंती संविधान परिवारच्यावतीने साजरी

नागपूर : दि. 15 फेब्रुवारी 2026 ला ठीक 11.00 वा. परमपूज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पुतळा जाटतरोडी येथे संत शिरोमणी रविदास जयंती व नवनिर्वाचित प्रभाग क्रमांक17 तील नगरसेवक यांचा सत्कार जयंतीचे औचित्य साधून करण्यात येणार आहे. थोर समाज क्रांतिकारक संत शिरोमणी गुरु रविदास यांनी जातिवाद, रुढी वाद, पुरोहित वाद, अस्पृश्यता, पाखंड वाद अशा कठीण परिस्थितीत संत रविदासांचा जन्म झाला. मानवतेच्या रक्षणासाठी आजपासून 601 वर्षापूर्वी 15 फेब्रुवारी 1398 मध्ये चवर वंशात रविवार माघ पौर्णिमेला काशीजवळ असलेल्या गोवर्धनपूर मांडुर येथे झाला. संत रविदास हे समतेचे पुजारी अन्यायाविरुद्ध क्रांती करणारे क्रांतिकार अशा महान क्रांतिकारकाच्या जयंतीचा कार्यक्रम व नवनिर्वाचित नगरसेवकांचा सत्कार कार्यक्रम आयोजित केलेला आहे. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष माजी न्या. नरेश बनसोड, तसेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर को-ऑपरेटिव्ह बँकेचे ज्येष्ठ संचालक ॲड. मिलिंद गाणार, संविधान परिवारचे जेष्ठ सदस्य भावराव कोकणे यांच्या प्रमुख उपस्थित होणार आहे, असे प्रा. राहुल मून, मुख्य संयोजक, संविधान परीवार यांनी सांगितले आहे.

राजगृह वाचनालयास स्पर्धा परीक्षांचे पुस्तके दान

नागपूर : गरीब व होतकरू विद्यार्थ्यांना शिक्षणासाठी प्रोत्साहन देणारी बहुजन हिताय सोसायटी सतत सामाजिक कार्य करत आहे. या सोसायटीतर्फे यंदा राजगृह वाचनालय, अभ्यासिका, धम्म कीर्ती नगर, वाडी येथे प्रतिस्पर्धी परीक्षांसाठी उपयुक्त पुस्तकांचे अनुदान देण्यात आले आहे.

सन 1983 मध्ये ऑर्डनन्स फॅक्टरी अंबाझरी येथील काही कर्मचाऱ्यांनी प्रकाश सोनटक्के यांच्या पुढाकाराने सामाजिक कर्तव्याची जाणीव ठेवून सेवाभावनेने ही सोसायटी स्थापन केली होती. तेव्हापासून दरवर्षी समाजातील गरीब व उच्च शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना तसेच विहारांमधील वाचनालय/अभ्यासिकांना प्रतियोगी परीक्षांसाठी आवश्यक पुस्तकांचे अनुदान दिले जात आहे. या वर्षी राजगृह वाचनालयाच्या अभ्यासिकेला त्यांच्या मागणीनुसार 7,585 रुपये किमतीची पुस्तके अनुदान म्हणून देण्यात आली आहेत. सोसायटीच्या स्थापनेपासून आतापर्यंत एकूण 1,13,700 रुपये किमतीची पुस्तके विविध विद्यार्थी व अभ्यासिकांना अनुदान म्हणून प्रदान करण्यात आली आहेत.

या कार्यामुळे अनेक विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षांच्या तयारीसाठी मोठा आधार मिळाला असून, सोसायटीचे हे सातत्यपूर्ण प्रयत्न समाजात शिक्षणाचा प्रसार करण्यासाठी महत्त्वपूर्ण ठरत आहेत. प्रकाश सोनटक्के व सोसायटीच्या सदस्यांनी या सामाजिक कार्यासाठी सातत्याने केलेले योगदान कौतुकास्पद आहे.

भामरागड येथे महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे प्रबोधन

भामरागड : गडचिरोली जिल्ह्यातील भामरागड तालुक्यातील आदिवासी बहुल दुर्गम भागातील सर्व आदिवासी शासकीय, अनुदानित आश्रम शाळेत महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीच्या (महा.अंनिस) वतीने गेल्या आठवड्यात 'जादूटोणाविरोधी कायदा आणि वैज्ञानिक दृष्टिकोन' या विषयावर विशेष जाणीव जागृती, प्रबोधन कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते.

विद्यार्थ्यांमध्ये विज्ञानाची ओढ निर्माण व्हावी आणि सामाजिक कुप्रथांपासून त्यांचे संरक्षण व्हावे, हा या कार्यक्रमाचा मुख्य उद्देश होता.

विज्ञानाची कास धरण्याचे आवाहन कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी असलेले शाळेचे मुख्याध्यापक होत, तर प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून अंनिसचे कार्यकर्ते रामभाऊ डोंगरे, गौतम पाटील, विनायक रामटेके होते. यावेळी बोलताङ्गना त्यांनी सांगितले की, 'अज्ञान आणि भीतीपोटी अनेकदा ग्रामीण व दुर्गम भागात जादूटोणा, करणी-बाधा यांसारख्या अनिष्ट प्रथांना खतपाणी मिळते. विद्यार्थ्यांनी अशा भोंदूगिरीला बळी न पडता प्रत्येक घटनेमागील कार्यकारणभाव शोधला पाहिजे. 'केवळ भाषणे न देता, अंनिसच्या कार्यकर्त्यांनी काही 'चमत्कार' करून दाखवले आणि त्यामागील लपलेले विज्ञान उलगडून सांगितले. यामध्ये लंगर सोडवणे, पैशाचा पाऊस, रस्सी कापून जोडणे, यांसारख्या प्रयोगांतून 'चमत्कार नसून हे हातचलाखी व विज्ञान आहे', हे विद्यार्थ्यांना पटवून देण्यात आले. कायद्याची ओळख यावेळी 'महाराष्ट्र नरबळी आणि इतर अमानवीय अनिष्ट व अघोरी प्रथा आणि जादूटोणा यांना प्रतिबंध व समूळ उच्चाटन अधिनियम-2013' या कायद्यातील महत्त्वाच्या कलमांची माहिती देण्यात आली. नरबळी, अघोरी प्रथा आणि लोकांच्या अज्ञानाचा फायदा घेऊन त्यांची फसवणूक करणाऱ्यांविरुद्ध कशी तक्रार करावी, याबद्दल सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात आले. आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांना वैज्ञानिक दृष्टिकोन आत्मसात करून समाजातील अंधश्रद्धेचा अंधार दूर करावा.' रामभाऊ डोंगरे कार्यक्रमाच्या शेवटी विद्यार्थ्यांनी 'आम्ही अंधश्रद्धेला थारा देणार नाही' अशी शपथ घेतली. या प्रसंगी शाळेतील शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी आणि मोठ्या संख्येने विद्यार्थी उपस्थित होते. शाळांमध्ये भामरागडातील हलेवारा, जांभिया, कसनसुर, कोठी, ताडगाव, तोडसा, जारवंडी, लाहेरी, हेमलकसा, भामरागड, भामरागड2, चिचोंडा, मन्नेराजाराम, बिनागुंडा, एटापल्ली, बर्गी, भापडा, कोटमी, पंदेवाही, गेदा, हेडरी, घोटसुर, उडेरा, गर्देवाडा एकूण 24 आदिवासी आश्रम शाळेवर कार्यक्रम घेण्यात आले. संचालन त्या त्या शाळेतील शिक्षकांनी केले, तर आभार प्रदर्शन त्या त्या शाळेतील मुख्याध्यपकांनी मानले.

यूजीसी इक्विटी बिल 2026 नागपुरात समर्थनाचा विराट एल्गार

नागपूर : उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये सामाजिक समता आणि न्याय प्रस्थापित करणाऱ्या 'यूजीसी इक्विटी बिल 2026' च्या समर्थनार्थ आज नागपूर शहरात एक भव्य आणि ऐतिहासिक 'समर्थन मोर्चा' काढण्यात आला. 'यूजीसी समर्थन कृती समिती' च्या वतीने आयोजित या रॅलीमध्ये हजारो विद्यार्थी, सामाजिक कार्यकर्ते आणि शिक्षणप्रेमी नागरिकांनी सहभागी होऊन केंद्र सरकारच्या या प्रस्तावित विधेयकाला आपला जाहीर पाठिंबा दर्शवला. सकाळी 10 वा. इंदोरा येथील ऐतिहासिक भीम चौकात महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्याला अभिवादन करून मोर्चाला सुरुवात झाली. निळ्या पटका आणि हातात समर्थनाचे फलक घेऊन निघालेला हा मोर्चा 10 नं. पुलिया, कडबी चौक, गड्डीगोदाम, एलआयसी चौक मार्गे शिस्तबद्ध पद्धतीने संविधान चौकात पोहोचला. 'समान शिक्षण, समान अधिकार' आणि 'यूजीसी इक्विटी बिल लागू करा' अशा घोषणांनी संपूर्ण मार्गावर उत्साह संचारला होता.

भेदभावमुक्त शिक्षणाची मागणी :- संविधान चौकातील सभेत बोलताना आयोजकांनी या विधेयकाचे महत्त्व विशद केले. हे विधेयक प्रामुख्याने एससी, एसटी आणि ओबीसी विद्यार्थ्यांवरील संस्थात्मक भेदभाव थांबवणे, उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये छळमुक्त आणि सन्मानजनक शैक्षणिक वातावरण निर्माण करणे आणि प्रत्येक विद्यार्थ्याला त्याच्या गुणवत्तेनुसार कायदेशीर संरक्षण मिळवून देणे यावर लक्ष केंद्रित करते.

'हे विधेयक डॉ. बाबासाहेबांच्या समतावादी भारताचे स्वप्न पूर्ण करण्याच्या दिशेने एक महत्त्वाचे पाऊल आहे. आजचा हा मोर्चा केवळ समर्थन नाही, तर शिक्षण क्षेत्रातील विषमतेविरुद्ध पुकारलेला एल्गार आहे,' असे समितीचे निमंत्रक ॲड. निखिलेश मेश्राम यांनी यावेळी नमूद केले. नियोजन आणि सहभाग या रॅलीचे यशस्वी नियोजन करण्यासाठी ॲड. निखिलेश मेश्राम, ॲड. मिथिलेश मेश्राम, प्रफुल्ल खोब्रागडे, अथांग करोडे, नंदकिशोर माटे, प्रिती खांडेकर, मंगेश नागदेवे, बोनी वालदे, देवेंद्र ताराम, रोहित लिपीची, उमेश कोर्राम, शशिकांत बोरकर, गौरव शहारे, नरेश भांगे, वैभव बोरकर, कपिल मेश्राम, रवी चव्हाण, रवी शाहू, प्रज्वल वासनिक आणि रणजीत वाणी यांनी परिश्रम घेतले. शेवटी विभागीय आयुक्त कार्यालयामार्फत केंद्र सरकारला समर्थनाचे निवेदन देऊन मोर्चाची सांगता करण्यात आली.

शशिकुमार भगत यांना शनिवारी श्रद्धांजली

नागपूर : श्रमिक पत्रकार संघाचे माजी? अध्यक्ष आणि तरुण भारतचे माजी कार्यकारी संपादक स्व. शशिकुमार भगत यांना श्रद्धांजली वाहण्यासाठी येत्या शनिवार, दि. 14 फेब्रुवारीला शोकसभेचे आयोजन करण्यात आले आहे. पंचशील चौकातील पत्रकारभवनात शनिवारी सायंकाळी ठीक 5 वाजता. होणाऱ्या या शोकसभेच्या अध्यक्षस्थानी तरुण भारतचे माजी संपादक सुधीर पाठक राहतील.

डिजिटल मीडिया संपादक पत्रकार संघटनेच्या केंद्रीय अध्यक्षपदी राजा माने

कोल्हापूर : अखिल भारतीय डिजिटल मीडिया संपादक पत्रकार संघटनेच्या केंद्रीय अध्यक्षपदी वरिष्ठ संपादक राजा माने यांची बिनविरोध निवड निवड केंद्रीय व राज्य कार्यकारणी समितीच्या कोल्हापूर येथे झालेल्या बैठकीत करण्यात आली. यावेळी महाराष्ट्र प्रदेशाध्यक्षपदी सांगोला सोलापूर येथील सतीश सावंत राज्य महासचिवपदी कराड येथील विकास भोसले प्रदेश उपाध्यक्षपदी अहिल्यानगर येथील इकबाल शेख, केंद्रीय उपाध्यक्षपदी महेश कुगावकर व अमोल पाटील यांची तर राष्ट्रीय सचिवपदी तेजस राऊत, संघटनेच्या साप्ताहिक विभागाच्या प्रदेशाध्यक्षपदी संजय कदम, गोवा प्रदेशाध्यक्षपदी अनिल पाटील तर मध्य प्रदेश प्रदेशाध्यक्षपदी प्रवीण कुमार खारीवाल यांच्या देखील निवडी करण्यात आल्या. यावेळी प्रतिबिंब प्रतिष्ठानचे विश्वस्त दीपक नलवडे, संघटनेचे पश्चिम महाराष्ट्र उपाध्यक्ष सुहास पाटील, पश्चिम महाराष्ट्र संघटक विनायक कलढोणे, राज्य कार्यकारणी सदस्य सचिन भिलारे, राज्य समन्वयक गणेश बोतालजी, उत्तर महाराष्ट्र अध्यक्ष सुभाष चिंधे, सातारा जिल्हाध्यक्ष संतोष शिराळे, सोलापूर जिल्हा अध्यक्ष सचिन कुलकर्णी, सांगली जिल्हा अध्यक्ष मनोहर पवार, कोल्हापूर जिल्हाध्यक्ष भाऊसाहेब फास्के, छत्रपती संभाजी नगर जिल्हाध्यक्ष रमेश नेटके, पश्चिम महाराष्ट्र उपाध्यक्ष धनंजय पानसांडे, सातारा जिल्हा कार्याध्यक्ष सोमनाथ साखरे यांच्यासह राज्याभरातून आलेल्या पदाधिकाऱ्यांची उपस्थिती होती.

बार्टीचे काम प्रशंसनीय : आनंदराव अडसूळ

पुणे : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्टी) या संस्थेचे विविध क्षेत्रातील कार्य अत्यंत प्रशंसनीय असून संस्था योग्य दिशेने वाटचाल करत असल्याचे प्रतिपादन अनुसूचित जाती-जमाती आयोगाचे अध्यक्ष आनंदराव अडसूळ यांनी व्यक्त केले. ते बार्टीच्या आढावा बैठकीत बोलत होते.

आज बार्टी मुख्यालयात त्यांनी संस्थेच्या अनेक योजनांची माहिती घेतली. बार्टीचे महासंचालक सुनील वारे यांनी बार्टी राबवित असलेल्या विविध उपक्रमांची माहिती त्यांना दिली. यावेळी निबंधक विशाल लोंढे, विभागप्रमुख रवींद्र कदम, डॉ. बबन जोगदंड, शुभांगी लेखाधिकारी नितीन चव्हाण, प्रज्ञा मोहिते, सुमेध थोरात, डॉ. सारिका थोरात, महेश गवई, आरती जाधव यांची उपस्थिती होती.

यावेळी अडसूळ यांनी उपस्थित अधिकारी-कर्मचाऱ्यांना मार्गदर्शनही केले. यावेळी ते म्हणाले, आपला देश प्रजासत्ताक झाल्यानंतर देश कसा चालवायचा? याविषयी मंथन सुरू होते. परंतु 40 कोटीच्या देशात संविधान लिहिण्यासाठी कोणीही विद्वान नव्हता. डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आपल्या बुद्धिमत्तेच्या जोरावर त्यांनी परदेशात उच्च शिक्षण घेतले. ते वकील, बॅरिस्टर प्रोफेसर झाले व त्यांनी जगातील सर्व राज्यघटनेचा अभ्यास करून आपल्याला संविधान दिले. ते कायदे पंडित होते. त्यांनी दिलेल्या संविधानामुळेच आज माझ्यासारखा सामान्य माणूस खासदार, अनुसूचित जाती जमाती आयोगाचा अध्यक्ष होऊ शकला. जर डॉ. बाबासाहेब जन्माला आले नसते तर मी, तुम्ही, आपण कुठे असतो. आपण डॉ. बाबासाहेबांमुळेच त्यांनी दिलेल्या संविधानामुळेच आज सन्मानाचे जीवन जगत असल्याचे गौरवोद्गार काढले. प्रारंभी भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेस अभिवादन केले.

बार्टी संस्थेचे महासंचालक सुनील वारे यांच्या हस्ते त्यांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पूर्णाकृती पुतळा, महामानव ग्रंथ, भेट देऊन सन्मानित केले.

महासंचालक वारे यांनी बार्टी संस्थेची स्थापना, कामकाज, कार्यक्षेत्र, तसेच बार्टीमुळे आपले अनेक विद्यार्थी भरतीय नागरीसेवेत तसेच राज्यसेवेत अधिकारी म्हणून काम करत आहेत. तसेच अनेक संशोधक विद्यार्थ्यांनी आंतरराष्ट्रीय पातळीवर संशोधन क्षेत्रात बार्टीचे नाव कोरले आहे. अनेक मुलांना रोजगार उपलब्ध झाला असून संविधान व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व अन्य महापुरुषांचे मौल्यवान ग्रंथ सवलतीच्या दरात नागरिकांना उपलब्ध करून देण्यात येत असल्याचे सांगितले. तसेच बार्टी महापुरुषांच्या समतेच्या विचाराचा प्रसार-प्रचार करत असल्याचे सांगितले. संचलन नितिन सहारे यांनी तर आभार डॉ. बबन जोगदंड यांनी मानले.

गोंदिया येथे समता सैनिक दलाचा फलक उद्घाटन समारंभ

गोंदिया : भीमाबाई आंबेडकर जयंती निमित्ताने भीम नगर गोंदिया येथे फलकाचे अनावरण करण्यात आले. कार्यक्रमाचे उद्घाटक भ. नागदिपंकर महास्थवीर, मार्गदर्शक समता सैनिक दल अध्यक्ष दादा कोचे राष्ट्रीय अध्यक्ष समता सैनिक दल, मार्गदर्शक डॉ. प्रदीप डोंगरे, राष्ट्रीय जी.ओ.सी. अमर दीपाकर राष्ट्रीय अतिरिक्त महासचिव, संघप्रिय नाग राष्ट्रीय ट्रेनिंग चीफ, पि.सी. टेंभरे राष्ट्रीय प्रवक्ता, गजेंद्र गजभिये, राष्ट्रीय स्टाफ ऑफिसर डॉ. प्रा. आशिष गजानन थूल उपस्थित होते. भंते नागदिपंकर महास्थवीर यांनी आपल्या मार्गदर्शन भाषणात समता सैनिक दलाला उद्देशून डॉ. बाबासाहेबांना अपेक्षित समता सैनिक दल निर्माण व्हावा असे आव्हान केले. त्याचबरोबर राष्ट्रीय अध्यक्ष दादासाहेब कोचे यांनी आपल्या मार्गदर्शनात गाव तिथे शाखा, घर तिथे सैनिक तयार व्हावा असे आवाहन केले. समता सैनिक दलाच्या वर्दीचे महत्व डॉ. आशिष थूल यांनी समजाऊन सांगितले. त्याच बरोबर इतर मान्यवरांनी ही शीलाच्या आगीकरण, शुद्ध चरित्र या विषयी सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात आले. त्याचबरोबर भंते नागदिपंकर महास्थवीर यांनी गोंदिया येथील संथगार येथे मार्गदर्शन केले. त्यामध्ये सध्याच्या जीवनशैली विषयी सांगून भीम सैनिकांनी कशा पद्धतीने जीवनशैली स्वीकारली पाहिजे याविषयी सविस्तर मार्गदर्शन केले. या संपूर्ण कार्यक्रमाने गोंदिया निवासी तृप्त झाले असेच म्हणावे लागेल. हे दोन्ही कार्यक्रम अतिशय बहारदार स्वरूपाचे आयोजित करण्यात आले होते. त्यामध्ये प्रामुख्याने आयोजक म्हणून संपूर्ण संथगार परिवार गोंदिया आणि मैत्रिय बुद्ध विहार भीमनगर, गोंदिया यांनी या कार्यक्रमाचे आयोजन केले.

44 दिवसात 272 जण जिल्हातून बेपत्ता

पळून जाणाऱ्यात तरुणींसह वृद्धांचाही आहे समावेश...

संवाद मित्र डॉ.अनिलकुमार पालीवाल, जळगाव : नववर्ष 2026 च्या अवघ्या 44 दिवसांत जळगाव जिल्ह्यात तब्बल 272 व्यक्ती बेपत्ता झाल्याची धक्कादायक माहिती समोर आली आहे. जानेवारीचे 31 आणि फेब्रुवारीचे 13 दिवस असा एकूण कालावधी धरता दररोज सरासरी सहा जण बेपत्ता होत असल्याचे चित्र आहे. या प्रकरणांमध्ये 18 ते 20 वयोगटातील तरुण-तरुणींचा मोठ्या प्रमाणावर समावेश असून काही विवाहित महिलाही मुलांसह बेपत्ता झाल्याच्या नोंदी आहेत. काही वृद्ध व्यक्ती किरकोळ कौटुंबिक वादातून घर सोडून गेल्याचेही दिसून येत आहे. अमळनेर तालुक्यातून सर्वाधिक तरुणी बेपत्ता झाल्याची माहिती पोलीस नोंदींवरून मिळते. अलीकडेच मारवड पोलीस ठाण्यात 22 वर्षीय तरुणी घराबाहेर गेल्यानंतर बेपत्ता झाल्याची नोंद झाली आहे. या प्रकरणाचा तपास सहाय्यक उपनिरीक्षक संजय पाटील आणि हेडकॉन्स्टेबल दिनेश पाटील करीत आहेत. तसेच अमळनेर शहरातील खाजगी नगर भागातील 24 वर्षीय तरुणी बहादरपूर रोड परिसरातून बेपत्ता झाली असून तिचा शोध हेडकॉन्स्टेबल प्रमोद पाटील घेत आहेत. तावरे येथील आयुर्वेदिक महाविद्यालयातील 20 वर्षीय तरुणी घरातून न सांगता निघून गेल्याची नोंद आहे. पाळद येथील मांगवाडा भागातून एक महिला बेपत्ता झाली असून या प्रकरणाचा तपास हेडकॉन्स्टेबल गणेश गुरव करीत आहेत. याशिवाय चोपडा व यावल परिसरातही अशाच प्रकारच्या नोंदी झाल्या आहेत.

पोलीस सूत्रांनुसार काही प्रकरणांमध्ये 30 ते 35 वयोगटातील विवाहित महिला मुलांसह घरातून निघून गेल्याच्या घटना वाढल्या आहेत. तर 18 वर्षे पूर्ण होताच काही तरुण-तरुणी घरच्यांच्या दबावातून मुक्त होण्यासाठी पलायन करत असल्याचे दिसून येते.

बेपत्ता झालेल्या व्यक्तींच्या तक्रारीवरून गुन्हे दाखल करून मोबाईल लोकेशन तपासणे, पथके रवाना करणे अशी प्रक्रिया राबविली जाते. मात्र पोलीस विभागात मनुष्यबळ अपुरे असल्याने तपासावर ताण येत असल्याची चर्चा आहे. काही प्रकरणांत संबंधित व्यक्ती काही दिवसांनी स्वतःहून परत येतात, असा अनुभवही पोलीस यंत्रणेचा आहे.

या वाढत्या घटनांमुळे पालक व कुटुंबीयांमध्ये चिंता व्यक्त होत आहे. संवादाचा अभाव, मोबाईलचे व्यसन, कौटुंबिक तणाव आदी कारणे पुढे येत असल्याचे बोलले जाते. काही सामाजिक घटकांकडून हरवलेल्या व्यक्तींसाठी स्वतंत्र शोध पथक किंवा विशेष शाखा स्थापन करण्याची मागणी होत आहे. या गंभीर परिस्थितीची दखल घेऊन राज्य सरकारने ठोस उपाययोजना कराव्यात, अशी मागणी जिल्ह्यातून होत आहे. राज्याचे गृहमंत्री म्हणून कार्यरत असलेले मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी या प्रकरणात लक्ष घालावे, अशी मागणी विविध स्तरांतून पुढे आली आहे. येत्या विधिमंडळ अर्थसंकल्पीय अधिवेशनातही हा मुद्दा उपस्थित होण्याची शक्यता व्यक्त केली जात असून पोलीस प्रशासनाच्या कारवाईबाबत सरकारला जाब विचारला जाणार असल्याची माहिती मिळत आहे.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648